

Rudolf Rasch

Duizend brieven over muziek van, aan en rond
Constantijn Huygens

1674

Verwijzingen naar deze tekst graag op de volgende manier:
Rudolf Rasch, Duizend brieven over muziek van, aan en rond Constantijn Huygens: 1674
<https://huygens-muziekbrieven.sites.uu.nl/>
Voor opmerkingen, suggesties, aanvullingen en correcties: r.a.rasch@uu.nl
© Rudolf Rasch, Utrecht/Houten, 2019
14 augustus 2019

[SÉBASTIEN CHIÈZE] (MADRID)
AAN [CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
2 JANUARI 1674
6927

Antwoord op Huygens' brief van 21 november 1673 (**6922**).

Samenvatting: Chièze heeft een nieuw exemplaar van Salinas' boek voor Huygens gevonden, en zal tevens voor een gitaar en muziek zorgen. Hij heeft nieuwe hoop voor zijn missie aangezien de nieuwe minister van financiën een eerlijk man schijnt te zijn. Hij beveelt een familielid aan voor een vrijgekomen functie.

Huygens' antwoord van begin februari 1674 (met de mededeling van de geboorte van Constantijn, zoon van Constantijn Huygens jr. en Susanna Rijckaert, op 5 februari) is verloren gegaan. Chièze antwoordde daarop op 28 februari 1674 (Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 34, map Chièze aan Const. Huygens sr. en jr., omslag 1).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl. Cod. Hug. 34: brief (dubbelvel, 15x21cm, abcd | -; autograaf).

Vroegere uitgaven: Worp 6, nr. 6927, pp. 342-343: onvolledig (<Si les Allemans ... principauté d'Orange.>, <La Bourguignote ... estre sans nez.>), rest samengevat.

— Rasch 2007, nr. 6927, pp. 1183-1186: volledig, met Nederlandse vertaling.

Namen: Apollo; Aernout van Beaumont; Paul de Drevon; Charles Dubois (heer van Queyradel); Lodewijk Huygens; Marie-Claude de Lapie; Frédéric de Langes de Montmirail (heer van Lubières); Maria Anna van Oostenrijk; Adriaan Paets; Franz Eusebius graaf Pötting; Pedro Rimonte; Francisco Salinas; Catharina Smitz; Willem III; Van Zon; Juan Domingo de Zúñiga y Fonseca (graaf van Monterrey).

Plaatsen: Orange; Spanje.

Titel: *De musicâ* (Salinas 1577).

Glossarium: composition (muziekstuk); guitarre (gitaar); musique (muziek).

Transcriptie

À Madrit, le 2e de l'an 1674.

¹*Jo bis dicite Pæan*, puisque voicy *Don* Francisco Salinas retombe dans mes filetz, et je vous assure qu'il n'en sortira que pour estre remis à quelque personne *de mucho mas entendimiento* que l'innocent de Van Zoon. Après cette diligence heureusement achevée, vous pouvez demander *cirvelas al peral*. Il n'y a rien que je ne puisse trouver en Espagne, soit en musique, soit en poésie, et mesmes un Ambassadeur de l'Empereur, qui doit partir au premier jour, a mis dans *l'almoneda* ou auction de ses meubles une guitarre, que je prettens au premier jour faire reconnoistre et acquérir, si elle est jugée digne de vous. Et c'est là le grand motif de l'imprécation que vous n'avez pas compris dans ma précédente, contre la *Catarina furbaciosa*, qui a permuté en donation *mortis* | b | *causâ*, celle qu'elle vous avoit fait entre vifz, de la guitarre dont vous ²me disiez jadis tant de bien.

Si depuis Pedro de Rimonte, il s'est imprimé d'autres compositions en musique, j'auray soin de les amasser et de les confier en suite à Monsieur l'Ambassadeur ou au premier vaisseau qui partira après la paix faite, puisque nous ne pouvons espérer de seurté pour le commerce qu'après la paix, non plus que l'aplication qu'il faut, tant par delà qu'icy, tant pour la liquidation que pour le payement des sommes deues à Son Altesse Sérénissime. Mais toujours, puisque Monsieur de Beaumont est *surtesticus*, ce sera un grand tems gagné, s'il peut obliger le Comte de Monterey à faire travailler tout de bon à la liquidation, dont depuis près de deux ans il a receu des ordres de Sa Majesté. La Reyne m'en a accordé de nouveaux pour le nouveau Président de *Hazienda*, qu'on | c | dit estre un homme de parole, si la nécessité et les *empeños* de sa charge ne relaschent sa conscience. Enfin, quoyque la saison soit très-mauvaise pour avoir de l'argent, *saldre con la porfia; o, en ella moriré*.

1. Ovisius, *Ars amatoria*, II, 1: 'Dicite "io Pæan" et "io" bis dicite "Pæan".'

2. Het is niet geheel duidelijk of <me> is doorgehaald.

Si les Allemans sont constans, il est sans doute que vous embarrasserez la France et l'obligerez de vous faire des amples restitutions ³*Batavorum armorum terrorem latè circumferendo*. Je m'attens d'apprendre par l'ordinaire prochain quelque noble représaille faite par Son Altesse de la ville, chasteau et principauté d'Orange. Il est cependant bon que des subjez si muables expérimentent les avantages de *la mudança*.

On m'escrit que le Sieur de Montmiral est mort. Il avoit une charge de garde en la monnoye, et si vous n'avez point d'engagement, vous m'obligeriez très-sensiblement, Monsieur, d'*amparar* la prétension du Sieur de Queiradel, mon parent et gendre de Monsieur le Conseiller Drevon. La Bourguignote vous demande cette | d | grâce en eschange du blasme dont vous la chargez de la cheute de mes dentz. Elle dit sur de très-beaux exemples palpables et journaliers que nous avons icy sous noz yeux, que, si je ne l'avois pas amenée à Madrid, je serois comme plusieurs autres sans dentz et sans cheveux et peut estre sans nez. Et voilà comme *tutte le cose del mondo sonno de due sorte*.

Je vous souhaite, Monsieur, une heureuse année, *y muchos de vida come Vuestra Señoría merece, y yo deseo y tengo menester*.

Qu'est devenu, je vous en conjure, le *quondam* si babillard *Don Luis de las aguas*. Je suis fort mutiné contre sa *muy callada Drossardia*. Baisant très-humblement les mains aux deux lignes de *l'augustissima e da me riverentemente collendissima casa*.

Vertaling

Madrid, 2 januari 1674.

⁴ L'Zeg twee keer 'hoera!', Apollo, L want L de heer L Francisco ⁵Salinas is weer in mijn netten terechtgekomen en ik verzeker u dat hij er alleen uit komt om overhandigd te worden aan een persoon L met veel meer verstand van zaken L dan die onnozele Van Zon. Na deze gelukkig geslaagde onderneming kunt u om L kersen van een perenboom L vragen. Er is niets dat ik niet kan vinden in Spanje, op het gebied van muziek en dichtkunst, en zelfs heeft een keizerlijk ⁶ambassadeur die op stel en sprong moet vertrekken een gitaar ingebracht in L de veiling L of verkoping van zijn meubels, welke gitaar ik voornemens ben zo spoedig mogelijk te bekijken, en, als het instrument u waard is bevonden, te kopen. En daar ligt de eerste reden van de verwensing die u in mijn voorgaande ⁷brief niet hebt begrepen, aan het adres van de L bedriegster Catharina L [Smitz], die de belofte van schenking tijdens het leven van de gitaar, waarover u mij eerder zoveel goeds vertelde, heeft veranderd in een schenking L na overlijden. L

Als er na Pedro Rimonte andere muzikale composities zijn gedrukt, zal ik het op mij nemen deze te verzamelen en ze vervolgens toe te vertrouwen aan mijnheer de ⁸ambassadeur of aan het eerste schip, dat na het sluiten van de vrede zal vertrekken, omdat we pas ná de vrede kunnen hopen op zekerheid in onze uitwisseling, evenals op de noodzakelijke zorg zowel ginds als hier, voor zowel de afhandeling als de betaling van de aan Zijne ⁹Hoogheid verschuldigde bedragen. Maar in ieder geval, nu de heer [Aernout van] Beaumont L ter plekke L is, zal het een grote tijdwinst betekenen wanneer hij de ¹⁰graaf van Monterrey zou kunnen nopen voortvarend te werken aan de afhandeling waartoe hij bijna twee jaar geleden opdracht ontving van Hare ¹¹Majesteit. De koningin heeft ter zake jegens mij ingestemd met nieuwe opdrachten aan de nieuwe ¹²minister

3. Florus, *Epitomæ de Tito Livio*, I, 18: 'Sed omnium victor Regulus cum terrorem nominis sui late circumtulisset...' Chièze nam het citaat over uit Huygens' brief van 21 november 1673 (6922).

4. Ovidius, *Ars amatoria*, II, 1: 'Zeg "hoera!, Apollo" en zeg twee keer "hoera!, Apollo".'

5. Francisco Salinas, *De musicâ libri VII* (Salamanca 1577).

6. Franz Eusebius graaf Pötting, ambassadeur namens de keizer in Spanje van 1663 tot 1674.

7. Chièze aan Huygens, 25 oktober 1673 (6917A).

8. Adriaan Paets.

9. Willem III.

10. Juan Domingo de Zúñiga y Fonseca.

11. Maria Anna van Oostenrijk.

12. Lope de los Rios?

van Financiën, die een man genoemd wordt die zich aan zijn woord houdt, wanneer de noodzaak en ¹²de problemen¹ van zijn taak zijn geweten niet doen verslappen. Enfin, hoewel de tijd zeer slecht is voor het verkrijgen van geld, ¹³laat hij toch betalen na het overleg, anders zal hij erin blijven.¹

Wanneer de Duitsers standvastig zijn, zult u zonder twijfel de Fransen in moeilijkheden brengen en hen tot uitgebreide ontruiming¹⁴ verplichten ¹³door de schrik van de Nederlandse legers wijd en zijd te verspreiden.¹ Ik wacht op de volgende post om te vernemen welke edele vergelding Zijne Hoogheid heeft verbonden aan de stad, het kasteel en het vorstendom Orange. Het is intussen goed dat die zo veranderlijke onderdanen het voordeel van ¹⁴de twijfel¹ ervaren.

Men heeft mij geschreven dat de heer [Frédéric de Langes] de Montmirail gestorven is. Hij had een opzichtersambt aan de Munt, en als u zich nog niet hebt verbonden, zou u mij zeer aan u verplichten, mijnheer, als u de kandidatuur van de ¹⁴heer van Queyradel, een bloedverwant van mij en schoonzoon van de raadsheer [Paul de] Drevon, ¹⁵onder uw hoede neemt.¹ De ¹⁵Bourgondische vraagt u deze gunst in ruil voor de blaam die u haar heeft toebedeeld aangaande het uitvallen van mijn tanden. Zij zegt over de mooie, duidelijke en dagelijkse voorbeelden die we hier onder ogen krijgen, dat ik, als ik haar niet had meegenomen naar Madrid, net als verscheidene anderen al zonder tanden zou zijn, en kaal, en misschien zelfs van mijn neus verstoken. En daaruit blijkt duidelijk dat ¹⁶alle dingen in deze wereld twee kanten hebben.¹

Ik wens u een gelukkig nieuwjaar, mijnheer, ¹⁷en een lang leven, zoals u verdient, en zoals ik wens alsmede van node acht.¹

Wat is er, smeed ik u, toch van de ¹⁸eertijds¹ zo spraakzame Lodewijk [Huygens] ¹⁶van de wateren¹ geworden? Ik ben behoorlijk gepikeerd jegens ¹⁷de zwijgzame heer drost.¹ Ik kus nederig de hand van beide ¹⁷takken van ¹⁸uw verheven en door mij innig vereerde familie.¹

13. Florus, *Epitomæ de Tito Livio*, I, 18: 'Maar toen Regulus, de overwinnaar van allen *de schrik van zijn naam wijd en zijd had verbreid*, ...' Chièze nam het citaat over uit Huygens' brief van 21 november 1673 (6922).

14. Charles Dubois, heer van Queyradel (1638-1683). Hij was in 1665 gehuwd met Jeanne de Drevon, dochter van Paul Drevon (1610c-1685), raadsheer in het parlement (gerecht) van Orange van 1658 tot 1684. De verwantschap tussen Dubois en Chièze kon ik niet vaststellen.

15. Marie-Claude de Lapie.

16. Toespeling op de waterrijke omgeving van Gorinchem?

17. Verwijst vermoedelijk naar de families van Huygens' zoon Constantijn jr. en dochter Susanna.

[CHRISTIAAN HUYGENS] (PARIJS)
AAN ZIJN BROER [LODEWIJK HUYGENS (DEN HAAG)]
9 FEBRUARI 1674
6928A

Samenvatting: Christiaan verzoekt Lodewijk hun vader mee te delen dat hij aan Berchoffer slechts een beperkte hoeveelheid boeken kon meegeven, waaronder een exemplaar van de *Pathodia*.

Primaire bronnen: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 45: brief (dubbelvel, 17x23cm, abc | -; autograaf).
— Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 36I, fol. 245rv: later afschrift (Constantijn (V) Huygens).

Vroegere uitgave: OC 7, nr. 1986, pp. 376-377: volledig.

Namen: Jean Henri de Berchoffer; Susette Caron (vrouw van La Ferté); dochter van Susette La Ferté, geboren Caron; Philips Doublet (heer van Moggershill); De Lalande; ouders van De Lalande; François Riomal; Christiaan Romph; Constantia Roudaen; Georg Friedrich von Waldeck; Willem III.

Titels: *Pathodia*; *Horologium oscillatorum* (Christiaan Huygens 2/1673).

Glossarium: pseume (psalm).

Transcriptie

¹À Paris, ce 9 Février 1674.

Ayant communiqué, pour autant que je l'ay ²jugé à propos, aux parens de Monsieur de la Lande ce que vous m'avez mandé touchant son affaire, ils m'ont prié d'intercéder encore auprès de vous afin que vous vouliez indiquer à ceux qui vous consultent par delà, quelque personne qui pourroit se charger de faire la proposition à Monsieur le Comte de Waldec, que vous sçavez. Sur quoy j'ay promis de vous escrire, quoyque je ³les croie fort superflu, parce que sans doute vous ⁴leur aurez desja donné conseil là-dessus, ou quelque autre de leurs amis, dont il me semble qu'ils ne sçauroient estre si fort dépourveus, que d'en manquer pour une chose comme celle-là.

Le recours qu'ils ont à cette voye de composition me fait croire que la requeste à Monsieur le Prince n'aura pas fait grand effect, parce qu'il aura esté prévenu des informations de Monsieur le Comte susdit, quoyque dans le fond je crois qu'on fait injustice à ce pauvre homme.

Messieurs Berchoffer et Riomale sont ⁵parti à la fin de | b | la semaine passée, mais parce qu'ils sont allez avec le messenger ⁶et seulement avec des valises pour tout bagage, je n'ay pas ⁷voulu les charger des hardes pour mon père, ni de livres pour vous et pour le frère de Moggershill, espérant de les pouvoir envoyer, et plus surement et plus commodement, par Monsieur Romf, qui doit partir bientost. J'ay seulement donné à Monsieur Berchoffer 4 exemplaires de mon livre de l'Horologe et un exemplaire des pseumes de mon père, ce que je vous prie de luy dire. Vos Vitruves et ces ⁸coyonneries, que vous avez demandée, sont prestes et empaquetées.

Je n'ay pas bien le temps de vous expliquer maintenant l'invention du nouveau chariot, mais je vous diray en somme, que ce sont des rouleaux sur lesquels passe le corps de cette voiture. | 245v | Il y a une chaisne de ces rouleaux de chaque costé, et chaque rouleau porte, attachée à soy, une planche quarrée de 16 ou 18 pouces; les quelles planches vienent poser à terre à mesure que le chariot avance, et ainsi il roule tousjours sur trois ou 4 rouleaux, pendant que leur planches (auxquelles chaque rouleau est attaché par un petit axe de fer, qui le

1. CH 36I: datum onderaan. Opschrift: <Au mesme.>

2. CH 36I: <trouvé>.

3. CH 36I, OC: <le>.

4. CH 36I: <leurs>.

5. CH 36I: <partis>.

6. CH 36I: <sans bagage que leurs valises> in plaats van <et seulement ... tout bagage>.

7. CH 36I: <voulu les embarasser de ce que j'avois à envoyer, puisque j'espère de faire cela plus commodement et surement avec Monsieur Romf> in plaats van <voulu les charger ... par Monsieur Romf>.

8. CH 36I: <autres livres>.

traverse) | c | demeurent en repos. Le ⁹frère de Moggershil vous aidera à déchiffrer ¹⁰cecy, et je vous en feray quelque figure une autre fois. J'ay vu marcher le modelle avec bien du plaisir, mais parce que la machine est un peu bien composée, je ne voudrois encore rien décider ¹¹touchant le succes. Les avantages seroient que ces chariots iroient avec moins de chevaux, sans cahos, et qu'ils rendroient les chemins tousjours meilleurs en les applanissant avec ces planches. Le grand qu'ils font, de 16 pieds de long, sera bientost achevé.

À ce que j'apprends, les 2 propositions importantes, dont vous parliez dans vos dernières, ont esté arrestées de la manière que vous l'attendiez; dont l'une n'est pas peu importante pour ¹²nostre maistre, et par conséquent pour ceux qui en dépendent.

Mandez-moy, ¹³je vous prie, comment se portent les 2 sœurs ¹⁴grosses, dont il ¹⁵y a longtemps que je n'ay ¹⁶ouy parler. ¹⁷Et faites leur mes baisemains. Madame de la ¹⁸Ferté accoucha ¹⁹avant-hier d'une fille, et se porte bien. Il y en a ²⁰icy qui disent de Madame sa mère la mesme chose, ce que mon père me mande, que l'on croit par delà. Je ne voudrois pas ²¹en respondre que cela n'arrivast, quoyqu'il y a bien de raisons et ²²de considérations qui devroient ²³l'empescher.

Vertaling

Parijs, 9 februari 1674.

Nadat ik aan de ouders van de heer de la Lande had meegedeeld over zijn zaak wat u mij in dezen had opgedragen, voor zover ik dat nodig vond, verzochten zij mij andermaal bij u te bemiddelen, of u niet aan degenen die u daarginds raadplegen iemand zou kunnen aanwijzen die het op zich zou willen nemen het voorstel dat u kent aan mijnheer de ²⁴graaf van Waldeck te presenteren. Ik heb beloofd u hierover te schrijven, hoewel ik meen dat het volstrekt overbodig is, want u zult hen daarin waarschijnlijk reeds hebben geadviseerd, of iemand uit hun vriendenkring, waarvan ik niet het idee heb dat die zo klein zou zijn, dat ze er voor een zaak als deze niemand zouden kunnen vinden.

Dat zij hun toevlucht nemen tot deze handelwijze doet mij vermoeden dat het verzoekschrift aan mijnheer de ²⁵prins niet veel zal hebben uitgericht, omdat hij eerder inlichtingen van bovengenoemde mijnheer de graaf [van Waldeck] zal hebben ontvangen, hoewel ik, eerlijk gezegd, vind dat men de arme man onrecht doet.

De heren [Jean Henri de] Berchoffer en [François] Riomal zijn eind vorige week vertrokken, maar aangezien ze met de boodschapper meegegaan zijn en niets anders dan koffers bij zich hadden, wilde ik ze niet belasten met de kledingstukken voor mijn vader, noch met de boeken voor u en mijn ²⁶zwager Moggershill, in de hoop dat ik ze wat veiliger en met meer gemak mee kan sturen via de heer [Christiaan] Romph, die binnenkort moet vertrekken. Ik heb de heer Berchoffer slechts vier exemplaren van mijn ²⁷boek over het

9. CH 36I: <beaufrère> in plaats van <frère de Moggershil>.

10. CH 36I: <icy>.

11. CH 36I: <du> in plaats van <touchant le>.

12. CH 36I: <Monsieur le Prince> in plaats van <nostre maistre>.

13. CH 36I: <je vous prie> ontbreekt.

14. CH 36I: <grosses> ontbreekt.

15. CH 36I: <n'y>.

16. CH 36I: <entendu>.

17. CH 36I: <Et faites leur mes baisemains.> ontbreekt.

18. CH 36I: <F....>.

19. CH 36I: <hier>.

20. CH 36I: <icy> ontbreekt.

21. CH 36I: <en> ontbreekt.

22. CH 36I: <de> ontbreekt.

23. <l'empescher> bovenaan in de linkermarge van |c|.

24. Graaf Georg Friedrich von Waldeck.

25. Willem III.

26. Philips Doublet, heer van Moggershill

27. *Horologium oscillatorum* (Parijs 2/1673).

uurwerk meegegeven, alsook een exemplaar van de ²⁸psalmen van mijn vader, hetgeen ik u vraag hem mede te delen. Uw Vitruvius-exemplaren en die verdere rommel, waarnaar u had gevraagd, zijn gereed en ingepakt.

Ik heb eigenlijk geen tijd om u nu de uitvinding van de nieuwe koets uiteen te zetten, maar ik kan u in het kort zeggen dat het rollen zijn waarop de carrosserie van de koets voortgaat. Er is een rij van deze rollen aan beide kanten, en ieder rol heeft een vierkante plank van 16 à 18 duim aan zich bevestigd, welke plankjes op de grond komen naarmate de koets voortgaat, en zo rijdt hij steeds op drie of vier wielen, terwijl hun planken (waaraan ieder wiel door een kleine ijzeren as, die er doorheen gaat, is verbonden) in rust blijven. De zwager [Philips Doublet, heer van] Moggershill zal u helpen dit te ontcijferen, en ik zal een andere keer voor u een afbeelding maken. Ik heb het model met veel genoegen zien rijden, maar aangezien het apparaat vrij ingewikkeld in elkaar zit, zou ik nog geen oordeel willen geven over het succes ervan. De voordelen zouden zijn dat deze koets met minder paarden zou toekunnen, minder stoten krijgt, en dat ze voortdurend de wegen beter zouden maken, door ze egalier te maken met de plankjes. De grote die ze gaan maken, zestien voet lang, zal binnenkort gereed zijn.

Naar ik verneem zijn de twee belangrijke voorstellen, waarover u in uw laatste ²⁹brief sprak, aangenomen, zoals u reeds had verwacht; waarvan het ene voor onze meester niet onbelangrijk is, en daarmee evenzo voor hen die van hem afhankelijk van zijn.

Vertelt u mij toch, zo vraag ik u, hoe het met de twee dikke ³⁰zussen gaat, waarover ik reeds lang niets meer heb gehoord, en kust u namens mij hun handen. ³¹Mevrouw van La Ferté is hier eergisteren bevallen van een dochter, en maakt het goed. Er zijn hier mensen die van mevrouw haar ³²moeder ³³hetzelfde beweren, naar mijn vader me bericht dat men daar gelooft. Ik zou niet durven zeggen dat dat niet zou zijn gebeurd, hoewel er meer dan genoeg redenen en overwegingen zijn die het zouden moeten verhinderen.³⁴

28. *Pathodia*.

29. Lodewijk Huygens aan zijn broer Christiaan, <<<

30. Susanna Huygens (echtgenote van Philips Doublet) en Susanna Rijckaert (echtgenoot van Constantijn Huygens jr.), die beiden zwanger waren.

31. Suzette Caron, vrouwe van La Ferté.

32. Constantia Roudaen.

33. Namelijk dat zij ook bevallen was van een dochter.

34. In een brief aan Heinrich Oldenburg van 12 februari 1674 vermeldde Huygens de in deze brief beschreven vinding van de koets zonder wielen (Worp 6, nr. 6928, pp. 343-344).

SÉBASTIEN CHIÈZE (MADRID)
AAN [CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
28 FEBRUARI 1674
6930A

Antwoord op een verloren gegane brief van Huygens.

Samenvatting: Chièze feliciteert Huygens met de geboorte van zijn eerste kleinzoon.

Chièze schreef op dezelfde dag aan Constantijn Huygens jr. (Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 34, map Chièze aan Const. Huygens sr. en jr., omslag 1 (Chièze aan Huygens)). De onderhavige brief is door Huygens beantwoord op 27 maart 1674 (**6933**).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 34: brief (dubbelvel, 15x21cm, ab | -; autograaf).

Namen: Constantijn [IV] Huygens; Susanna Rijckaert.

Transcriptie

À Madrit, le 28 Febvrier 1674.

Après m'avoir donné depuis deux ans en çà tant d'autres matières de félicitation, vous avez sans doute voulu voir, Monsieur, ce que ma garrulité pouvoit desployer sur une naissance si peu préveue et si longtems désirée. J'avoue que si j'avois eu le moindre avis de la grossesse de Madame de Zelem, j'aurois peu pendant les neuf mois composer *aliquid festivum*, mais m'ayant pris *de susto*, comme cette nouvelle vient de faire, je ne puis vous dire autre chose, Monsieur, sinon qu'il est de la joye comme de la tristesse: *Ingentes stupent*. Que Madame de Zelem donne, s'il luy plaît, plusieurs frères à ce daufin. Ce peut estre que pendant ce terme mon esprit, s'acoustumant à pareils évenemens, pourra mieux expliquer les mouvemens de mon cœur, surtout si à la fin de mon ambassade il m'est donné d'en aller rendre compte à la famille *pleno senatu | b | et capacioribus poculis*. Honnorez cependant, Monsieur, de vostre souvenir et de voz commandemens la personne du monde qui est le plus à vous,

Chièze.

Permettez, s'il vous plaît, que j'asseure icy de mes très-humbles respectz Madame de Zelem, que je félicite avec une joye qui n'est pas concevable.

Vertaling

Madrid, 28 februari 1674.

Na mij gedurende twee jaar hier zovele andere aanleidingen tot gelukwensen te hebben gegeven, hebt u zonder twijfel willen zien, mijnheer, wat mijn praatplicht over een zo weinig voorziene en zo lang gewenste ¹geboorte te berde kan brengen. Ik beken dat ik, als ik maar de geringste mededeling over de zwangerschap van ²mevrouw van Zeelhem had ontvangen, gedurende die negen maanden ³iets feestelijks had gemaakt, maar nu ik ⁴bij verrassing word overvallen, zoals dit nieuws zojuist heeft gedaan, kan ik niets anders zeggen, mijnheer, dan dat het met de vreugde is als met de droefenis: ⁵als die heel groot zijn, maken ze ons sprakeloos. ⁶Moge mevrouw van Zeelhem, als het haar behaagt, nog verscheidene broertjes aan deze ⁷stamhouder schenken. Het kan zijn dat gedurende deze termijn mijn geest, zich gewennend aan dergelijke gebeurtenissen, beter de bewogenheid van mijn hart tot uitdrukking zal kunnen brengen, vooral als het mij aan het eind van mijn missie vergund zou zijn er verslag over uit te brengen aan de familie ⁸in volledige

1. Op 5 februari 1674 was Constantijn [IV], eerste zoon van Constantijn Huygens jr. en Susanna Rijckaert, geboren.

2. Susanna Rijckaert.

3. Constantijn (IV) Huygens.

verzameling en met goed gevulde bekers.¹ Eert u intussen, mijnheer, met uw gedachtenis en uw geboden hem, die u ter wereld het meest is toegedaan,

[Sébastien] Chièze.

Staat u mij toe, alstublieft, dat ik mijn nederige respect betuig aan mevrouw van Zeelhem, die ik feliciteer met een onvoorstelbare vreugde.

[CONSTANTIJN HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN SÉBASTIEN CHIÈZE [MADRID]
27-29 MAART 1674
6933

Antwoord op Chièzes brief van 28 februari 1674 (**6930A**).

Samenvatting: Huygens meldt Chièze de verloving van zijn zoon Lodewijk. Tevens geeft hij verschillende berichten uit Nederland, o.a. over Buysero. Hij vraagt Chièzes mening over de situatie in Orange.

Door Chièze beantwoord op 25 april 1674 (**6938**).

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 3, pp. 591-594: afschrift (apograaf).

Vroegere uitgave: Worp 6, nr. 6933, pp. 346-347: onvolledig (<Vous sçavez par autres ... et de discrétion?>), rest samengevat.

Namen: Jacoba Teding van Berkhout; Dirk Buysero; Laurens Buysero; Philips Doublet; Hugo de Groot; Constantijn Huygens jr.; Lodewijk Huygens; Marie-Claude de Lapie; Lodewijk XIII; Rijckaert, Susanna; Willem III.

Plaatsen: Franche-Comté; Frankrijk; Holland; Orange.

Titel: *De jure belli ac pacis* (Grotius 1625).

Glossarium: musique (muziek).

Transcriptie

Copie.

¹À Monsieur Chièze.

À La Haye, ce 27e Mars 1674.

Il n'y a rien à dire pour nostre défense, *turpiter amicum negleximus, at qualem amicum? Qui tam amænâ scriptione nos oblectat*, et de qui d'ordinaire les lettres nous sont, selon vostre friand proverbe, mieux raisonnées que rimé, *ut solitis*:

Bien sobre bien

Bocado enmantecado y mojado en la miel.

Quelle bonté cependant à vous, de féliciter ²ceux qui ne daignent pas vous annoncer leur félicité.

Voyci toutefois quelque chose d'assez légitime pour excuse du cadet. Il vient de donner dans le pann[e]au, fiancé depuis 8 ou 10 jours avec la petite Berckhout, que je croy que vous avez connue. Si non, cy-après je vous en apprendray plus de particularitez. ³*Veteris vestigia flammæ* ⁴*eunt para*, et après s'estre connus de longue main (ce que j'estime tousjours fort), *individuum vitæ* ⁵*consuetudinem ineunt*. *Quod felix ac faustum sit*. Dites-moy cela, ou ne le dite pas, n'importe. Il y a longtemps que je connois ⁶*abundantiam cordis tui*, sans mot dire. Mais ne laissez pas de gronder *i miei* ⁷*neglittosi e da poco*. Ce n'est pas assez de se dire | 592 | ministres des Altesses et membres de l'Estat, pour se soustenire aux offices qu'on doit à ses amis. Mais vous

1. Naam geadresseerde autograaf.

2. <ceux qui ne ... leur félicité> autograaf.

3. Vergilius, *Aeneis*, IV, 23: '... Agnosco veteris vestigia flammæ.'

4. <ont>.

5. <consuetudinera>.

6. <abundantium>

7. <neglittosi>.

sçavez, peut-estre, où il est escrit: ⁸'*homo, cum in honore esset, non intellexit,*' et c'est de quoy je vous permets et autorise de corriger mes messieurs. *Totos penè 50 annos, idem ego saxum volui,* et parmi mes papiers ils trouveront des listes de 100 et 120 lettres de ma main par mois, ⁹escrites dans le plus fort de mes travaux, en diverses langages au tiers et au quart. *Adeò tantam vim poemata quæ nunc in monstram voluminis excreverunt,* et puis tant de musique et voyez *an patrisent hi* ¹⁰*delicatulì.*

Pendant que j'escris, on me vient dire que le vieux Monsieur Buysero agonise. C'est une merve[i]lle estonnant, comme il a tant résisté chargé d'eau, et de trente autres maux, qui l'ont empesché de se coucher par 10 au 11 mois de suite, ce que me fait dire souvent: ¹¹'τι ¹²ἀνταποδώσω τῷ κυρίῳ, ¹³*quid retribuam Domino?* Pardonnez-moy ma saillie Grecque: le texte m'est plus familier qu'il ne le devrait estre à l'endroit d'un *embiadillo*, tout confit hormais dans le romance. Vous perdez un ami en ce bon homme. Il me | 593 | semble qu'il vous a tousjours bien voulu. Son fils succedera, je croy, dans la mesme inclination. Il se trouve en peine, et moy avec luy, de ce qu'on se dispose peu à vous pourveoir d'entretien, qui est chose rude aux esloignez de la maison. On présuppose qu'en Bourgogne il reste de quoy vous accommoder, mais je crains que, dans l'estat où on la réduit, selon nostre proverbe Hollandois on ne vous assigne sur un village sans maisons.

Voyci, au moins, une épistre du beau-fils d'*Félope*. Nous verrons *quid à cæteris extorqueri poterit.* Vous sçavez par autres voyes que la Hollande vient de se charger de *dos milliones*, non pas de maravedis, mais de bons florins, de ¹⁴debtes de Son Altesse et ce n'est qu'un commencement; *plura sequentur.* Par delà n'aura-[t]-lon jamais honte de le traicter avec si peu de foy et de discrétion?

Que dites vous d'Orange, et de ce qu'on y commet? S'il me reste du temps devant le départ de l'ordinaire, je vous enverray un extraict mémorable de la lettre dédicatoire de Grotius au feu Roy Louis XIII, devant son excellent ouvrage '*De jure belli et pacis,*' | 594 | et j'attendray sçavoir si vous avez veu plus beau compliment Latin, et plus moral et plus digne d'estre estudié en France.

Adieu *Amigo*, et ne cessez pas de nous rejouir de vos épistres, quoyque, comme on dit Madrilesquement:

*Cavallo que buela
no quiere espuela.*

Je prens grand' peine à vous faire croire que j'entens l'Espagnol. À la Bourguignotte, *que soy el menor de sus esclavos.*

29 Mars. Ce matin à 2 heures après ¹⁵minuict, le pauvre Monsieur Buysero a fini ses jours.

Vertaling

Aan de heer Chièze.

Den Haag, 27 maart 1674.

Wij kunnen ons nergens op beroepen, ^Lwij hebben op dwaze wijze een vriend verwaarloosd, maar wat voor een vriend? Die ons vermaakt met zijn lieflijke schrijfsels,^L en wiens brieven voor ons in de regel, zoals uw favoriete gezegde het weergeeft, beter van redenering zijn dan van rijm, ^Lzoals u gewend bent^L :

8. Psalm 48:21: 'Et homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus et similis factus est illis.'

9. <escritter>.

10. <delicatule>.

11. Psalm 115:3 (Septuagint): 'τι ἀνταποδώσω τῷ κυρίῳ περι πάντων, ὃν ἀνταποδωκέν μοι.'

12. <ἀποδώσω>.

13. Psalmus 115:12 (Vulgaat): 'Quid retribuam Domino pro omnibus quae retribuit mihi'.

14. <debter>.

15. <miniuet>

↳Goed boven goed,
Een mondvul, beboterd en besmeerd met honing.↳

Welk een goedheid overigens van u, om ¹⁶hen geluk te wensen, die niet de moeite namen u hun geluk aan te kondigen.

Hier is echter iets dat een tamelijk legitiem excuus vormt voor de ¹⁷benjamin. Hij heeft zich kort geleden laten strikken, en is sedert 8 à 10 dagen verloofd met mejuffrouw [Jacoba Teding] van Berckhout, die u, naar ik meen, nog wel gekend hebt. Zo niet, dan zal ik in het navolgende u wat verder op de hoogte brengen van de bijzonderheden. ¹⁸↳De sporen van het vroegere vuur gaan gelijk op,↳ en nadat zij elkaar al lange tijd kenden (wat ik altijd zeer belangrijk acht), ↳gaan zij nu het ondeelbare leven in. Hetgeen zowel gelukkig als gunstig moge zijn.↳ Zegt u mij het eens, of niet, het maakt niet uit. Het is al lang geleden dat ik ↳de overvloedigheid van uw hart↳ meemaakte, zonder dat u een woord zei. Maar laat u het niet na te grommen tegen ↳mijn nalatige nietsnutten.↳ Men volstaat er niet mee zich dienaar van Zijne ¹⁹Hoogheid te noemen en lid van Staten te zijn, om zich aan de diensten die men zijn vrienden verplicht is te onttrekken. Maar u weet wellicht waar geschreven staat: ²⁰↳Een man, toen hij in het ambt stond, begreep dat niet.↳ En om die reden sta ik het u toe mijn heren terecht te wijzen. ↳Gedurende bijna 50 jaar heb ik eenzelfde standvastigheid nagestreefd,↳ en onder mijn papieren zal men lijsten aantreffen van 100 à 120 brieven per maand van mijn hand, geschreven onder de zwaarste werkdruk in verschillende talen en aan Jan en alleman. ↳En met eenzelfde inzet gedichten, die nu tot een reusachtige hoeveelheid zijn uitgegroeid,↳ en vervolgens nog zoveel muziek, en zie ↳of deze kleine heerlijkheden naar hun maker zullen aarden.↳

Terwijl ik dit schrijf, wordt mij meegedeeld dat de heer [Dirk] Buysero op sterven ligt. Het is een groot wonder hoe hij zoveel heeft doorstaan, terwijl hij geplaagd werd door vocht, en wel dertig andere kwalen, die hem gedurende 10 à 11 maanden achtereen hebben verhinderd te slapen. Hetgeen mij meermalen doet verzuchten: ²¹↳Hoe zal ik het mijn heer vergoeden?↳ Vergeeft u mij mijn Griekse kwinkslag; de tekst is mij vertrouwder dan deze zal zijn voor een ↳gezantje,↳ helemaal uitgeteld, behalve in de Romaanse talen. U verliest in hem een goede vriend. Het lijkt me dat hij u altijd goedgezind is geweest. Zijn ²²zoon zal hem, naar ik meen, gaan opvolgen met dezelfde instelling. Hij heeft er moeite mee, en ik met hem, dat men er weinig werk van maakt om aan uw onderhoud bij te dragen, wat een slechte zaak is voor hen die ver van huis en haard zijn. Men gaat er kennelijk van uit dat er in de Franche-Comté nog iets aanwezig is om in uw behoefte te voorzien, maar ik vrees dat men, in de staat waarin dat is gebracht, u, volgens ons Hollandse spreekwoord, een dorp zonder huizen toewijst.

Hierbij, tenminste nog, een brief van mijn schoonzoon Philips [Doublet]. Wij zullen zien ↳wat we van de overigen los zullen kunnen krijgen.↳ U zult langs andere kanalen inmiddels weten dat Holland zich voor ↳twee miljoen↳ borg heeft gesteld, niet in maravedi's, maar in harde guldens, voor de schulden van ²³Zijne Hoogheid, en dat is nog slechts een begin; ↳er zal meer volgen.↳ Zal men zich aan de andere kant dan nooit schamen, hem met zo weinig vertrouwen en kiesheid te behandelen?

Wat zegt u over Orange, en wat men daar uitvoert? Wanneer mij nog tijd rest voor het vertrek van de reguliere postzending, zal ik u een gedenkwaardig uittreksel sturen van de opdracht van [Hugo] Grotius aan wijlen koning Lodewijk XIII, behorende bij zijn voortreffelijke ²⁴werk 'Over het recht van oorlog en vrede', en ik wacht erop van u te vernemen of u ooit een fraaier Latijns compliment heeft gezien, met sterkere morele waarde en waardiger om in Frankrijk bestudeerd te worden.

16. Constantijn Huygens jr. en Susanna Rijckaert.

17. Lodewijk Huygens.

18. Vergilius, *Aeneis*, IV, 23: '... Ik voel *het spoor van het vroegere vuur*.'

19. Willem III.

20. Psalm 48/49:13: 'Maar *toen die man in het ambt stond, begreep hij het niet*; hij is gelijk aan de dwaze lastdieren en gemaakt naar hun voorbeeld.'

21. Psalm 115:12: 'Wat zal ik *de Heer vergoeden* voor alles wat hij mij heeft vergoed?'

22. Laurens Buysero.

23. Willem III.

24. Hugo Grotius, *De jure belli et pacis* (Parijs, 1625).

Vaarwel ^Lvriend,[↓] en houd niet op ons van uw brieven te laten genieten, hoewel, zoals men op z'n Madrileens zegt:

^LEen paard dat zich opwindt
Heeft geen sporen nodig.[↓]

Ik steek er veel werk in u te laten geloven dat ik het Spaans ken. Aan de ²⁵Bourgondische: ^Ldat ik de geringste van haar dienaren ben.[↓]

29 maart [1674]. Deze morgen, 2 uur na middernacht, heeft de arme heer [Dirk] Buysero zijn levensdagen beëindigd.

[CONSTANTIJN HUYGENS] (DEN HAAG)

AAN HENRI DUMONT [PARIJS]

5 APRIL 1674

6935

Samenvatting: Huygens vraagt Dumont of deze hem eigen composities wil sturen. Huygens is er zeker van dat ze naar behoren uitgevoerd worden.

Van een antwoord van Dumont is niets bekend.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 3, p. 596: afschrift (apograaf).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, nr. LXXV, p. 66: volledig.

— Worp 6, nr. 6935, p. 347: volledig.

— Rasch 2007, nr. 6935, pp. 1186-1188: volledig, met Nederlandse vertaling.

Naam: Thomas Gobert.

Plaats: Frankrijk.

Glossarium: chanter (zingen); chapelle (muziekensemble); compositeur (componist); composition (muziekstuk); pièce (muziekstuk).

Transcriptie

Copie.

À Monsieur Dumont, Abbé de ...

À La Haye, ce 5e April 1674.

Monsieur,

Tout Abbé que vous estes, j'ose croire que vous souffrirez bien que je m'informe, comment fait et se porte le grand compositeur Monsieur Dumont, et s'il luy reste encor assez de bonté pour me faire parfois part des quelques-unes de ses compositions de la Chapelle ¹du Roy. Je me souviens d'avoir souvent ouy feu le bon Monsieur Gobert et d'autres de vos collègues se plaindre qu'ils avoyent mille peines à bien faire chanter leurs nouvelles pièces, et n'osoient les produire à la messe à moins que de force répétitions. Icy, Monsieur, je vous promets que le tout sera executé à livre ouvert, de telle sorte que, peut estre, en resteriez-vous assez satisfait. Voyez donc, si je fay peu pour vous, qui veulx vous faire admirer bien plus loing que dans la seule France, et demandez à vostre conscience, si tout Abbé et tout enemy juré, que vous nous estes, vous voudriez refuser ce reste de vos anciennes bontez à,

vostre très-humble et affectionné serviteur
etc.

1. <de>.

Vertaling

Aan de heer Dumont, abt van [Notre Dame de Silly].

Den Haag, 5 april 1674.

Mijnheer,

Hoezeer u ook abt bent, ik waag het te geloven dat u het wel wilt toestaan dat ik informeer hoe het met de grote componist [Henri] Dumont gesteld is, en of hij nog genoeg goedheid over heeft om mij bij tijd en wijle te laten delen in enkele van zijn composities voor de kapel van de koning. Ik herinner mij wijlen de heer [Thomas] Gobert en andere van uw collega's meermalen te hebben horen klagen dat het hun vreselijk veel moeite kostte hun nieuwe werken goed te laten zingen, en dat zij die niet tijdens de mis durfden te laten horen dan slechts na heel veel oefenen. Ik beloof u, mijnheer, dat ze hier voor de vuist weg uitgevoerd zullen worden, en wel zodanig, dat u, wellicht, er behoorlijk tevreden over zou zijn. Denkt u er eens over na, ook al doe ik weinig voor u, ik, die u veel verder dan alleen in Frankrijk wil laten bewonderen, en vraag uw geweten eens, hoezeer u ook helemaal een abt en voor ons een gezworen vijand bent, of u dit overblijfsel van uw vroegere weldaden wel wilt weigeren aan,

uw nederige en toegewijde dienaar
enz.

SÉBASTIEN CHIÈZE (MADRID)
AAN [CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
25 APRIL 1674
6938

Antwoord op Huygens' brief van 27 maart 1674 (6933).

Samenvatting: Chièze beklagt zich over het feit dat hij nog steeds niets kan bereiken in Spanje. Hij meldt Huygens dat de Salinas binnenkort naar Nederland zal komen.

Bijlagen: brieven over de betalingskwesties; Chièze aan Lodewijk Huygens, 23 april 1674 (CH 34, map Chièze aan Lod. Huygens); Chièze aan Philips Doublet, 23 april 1674 (CH 34, map Chièze aan Doublet). De onderhavige brief is niet beantwoord. Chièze schreef opnieuw op 4 juli 1674 (6945).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 34: brief (dubbelvel, 15x21cm, abcd | -; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 6, nr. 6938, p. 348: onvolledig (<Orange est une ... *predican en desierto.*>), rest samengevat.

Namen: Dirk Buysero; Laurens Buysero; Constantijn Huygens jr.; Christiaan Huygens; Lodewijk Huygens; Maria de Lange; Adriaen Paets; Francisco Salinas; Willem III; Zúñiga y Fonseca, Juan Domingo (graaf van Monterrey).

Plaatsen: Franche-Comté; Gorinchem; Orange; Parijs.

Titel: *De musicâ* (Salinas 1577).

Transcriptie

À Madrit, le 25 Avril 1674.

El señor Corregidor de Gorcum su hijo a esté assez longtems en Espagne pour ne pas ignorer que aqui cada uno tiene punto et qu'il n'est pas jusques au sportillero que no sea hombre de obligaciones. Les miennes, outre les naturelles, sont présentement de soustenir le caractère représentatif d'un des plus grands Princes de l'Europe. Repare Su Merced si après un an et demy de silence de sa part et d'interpellation de la mienne, je puis présentement entrer en connoissance de ses affaires. Par toutes ces raisons, Monsieur, que je laisse à la ponderación de vostre haute prudence, no sé de Vuestra Señoría por entendido, y reciba mil rezes l'enombuena y cien mil parabienes por el casamiento de mi tan deseado por quien tan mal lo merecía.

Messieurs voz autres filz, par une espèce de conjuration, ne me traittent pas mieux que otro Corregidor, et après m'avoir fait perdre la fleur de mes années, à *cortejarlos in minoribus*, | b | ils s'imaginent que je n'ay plus de party à prendre que celluy de leur continuer ma servitude dans leur haute fortune. *Pero, señor, andan muy errados*, car j'espère que, si leur illustre père, *el qual siempre me hizo merced*, venoit à mourir devant moy (ce que Dieu ne veuille), il ne m'oubliera pas et que il m'establira par son testament une *racion* moyennant laquelle je prettens en vieux domestique faire enrager ces gros Messieurs, et subministrer à leur dames *quod, dum vivam, usque ad aurem ogganniam*.

J'ay beau me faire blanc de mon caractère y *representación*. *Andan muy apurados entrambos* et après avoir espuisé tout mon industrie à entretenir un *palazzino lindamente alujado*, une livrée de *buen gusto*, et une table frugalement honneste, je me vois obligé de vivre de mesnage y *de empeñar, oy una cuchara, mañana el plato, con discredito del Padrone*.

Vous sçavez que, sans vanité, j'ay seu assez bien proffitter de la conjuncture présente, des grandes | c | actions du Maistre, et de la bonne volonté que l'*Almirante* me tesmoigne pour mettre à la raison la vanité des autres ministres et forcer à *quien presume mucho y supone mas* à traiter nostre Prince d'Altesse.

Après cella, si vous connoissez la fierté des Espagnolz, vous pouvez dire qu'il ne me sera pas difficile d'en tirer quelque jour de l'argent. Je le croy aussy, mais quelque jour! *Ætatem*, cependant cette ferme foy n'empesche pas qu'au premier jour de May, qu'heureusement pour moy *se descuelgan las casas*, je ne sois réduit à mettre mes tapisseries en gage jusques à ce que l'hyver *congregans heterogenea* n'ayt ramené *con la paz el abrigo de mi muger y hijos*.

Orange est une ruine glorieuse et un monument éternel de la réputation que Son Altesse s'est acquise par ses hautz faitz, mais il semble que *los demonios de Franceses* ne sont en Bourgoigne que pour me mettre à la faim, d'autant plus que toutes les espistres jaculatoires que j'adresse depuis six mois | d | en voz quartiers *predican en desierto*. J'en ay escrit au Maistre en dernier lieu et, si tout cella n'opère rien, sera *fuerça, que se apeo la embaxada*. Je ne doute pas que Monsieur Buysero le filz ne suive en *hazerme merced* les traces de feu Monsieur son père, la perte duquel m'est très-sensible. Mais, s'il n'est assisté par vous, Monsieur, de qui *la salud* et la protection sont mon plus ferme soustien, comme le remède à tous mes maux, que ce sera de vostre pauvre serviteur

Chièze?

Enfin vostre Salinas vous va trouver par la conduite d'un jeune médecin de Madame l'Ambassadrice d'Hollande, laquelle partit avant-hyer d'icy pour aller reprendre l'air natal et la santé.

Voicy les mémoriaux et billetz qui ont suivy celluy dont je vous envoyay la copie au mois de Novembre dernier, en response duquel Sa Majesté a résolu de faire donner à Son Altesse, par le Comte de Monterey, le traitement qu'elle prétendoit, comme vous verrez par le billet de l'*almirante*.

Vertaling

Madrid, 25 april 1674.

De heer drost van Gorinchem uw ¹zoon is lang genoeg in Spanje geweest om te weten dat hier elke één een punt heeft, en dat men geen kruier hoeft te zijn om geen man van verplichtingen te zijn. Mijn verplichtingen, behalve de natuurlijke, zijn momenteel het ondersteunen van het representatieve karakter van één van de grootste vorsten van Europa. Laat ³hij eens overwegen of ik, na een stilzwijgen van anderhalf jaar van zijn kant, en een ⁴oproep van mijn kant, nu op de hoogte kan komen van zijn zaken. Om al die redenen, mijnheer, die ik aan de overwegingen van uw grote inzicht overlaat, ben ik door u onkundig gehouden, en ontvangt u duizendmaal de afkeuring en honderdduizendmaal de gelukwensen voor het huwelijk van die mij zo dierbare, die het zo weinig verdient.

Uw heren andere ⁵zonen behandelen mij, bij wijze van samenzwering, niet beter dan genoemde drost, want, na mij de bloei van mijn jaren te hebben laten verliezen door ze achterna te lopen tijdens hun minderjarigheid, stellen zij zich voor dat ik niet anders kan dan jegens hen mijn dienstbaarheid voort te zetten bij hun verheven levensloop. Toch, mijnheer, hebben zij het bij het verkeerde eind, want ik hoop dat, als hun weledele vader, die ik eeuwig dankbaar ben, vóór mij zou komen te overlijden (hetgeen God verhoede), hij mij niet zal vergeten en voor mij door zijn testament een erfdeel zal vaststellen door middel waarvan ik mij voorstel als oude dienaar die grote heren in woede te doen ontsteken en hun dames te doen toekomen wat ik hen, zolang ik zal leven, in hun oren zal toefluisteren.

Ik kan mijn karakter en voorkomen wel witwassen, maar dat helpt weinig. Zij zijn beiden zeer armzalig, en na heel mijn ijver te hebben uitgeput om een keurig gepoetst paleisje te onderhouden, een lakei met goede smaak en een eenvoudige doch voedzame tafel, zie ik mij verplicht zuinig te leven en te belenen, vandaag een lepel, morgen het bord, tot diskrediet van de meester.

U weet dat ik, zonder grootspraak, zeer goed het beste heb weten te maken van de huidige situatie, van de grote daden van de meester en van de goede wil die de admiraal mij betuigt om de ijdelheid van de andere

-
1. Lodewijk Huygens.
 2. Willem III.
 3. Lodewijk Huygens.
 4. Chièze aan Lodewijk Huygens, 23 april 1674 (Cod. Hug. 34, map 3).
 5. Constantijn jr. en Christiaan Huygens.

ministers tot rede te brengen en ¹hem die veel pretendeert en nog meer voorwendt¹ te dwingen onze hooggeboren prins goed te behandelen.

Daarna, als u de trots van de Spanjaarden kent, kunt u zeggen dat het mij niet moeilijk zal vallen daar op zekere dag munt uit te slaan. Dat geloof ik ook; maar wanneer zal dat zijn! ²Een eeuw!² Dit vaste vertrouwen belet intussen niet, dat ik gedwongen ben op de 1ste mei, als gelukkig voor mij ³thuis de grote schoonmaak begint,³ mijn stoffering te belenen, tot de winter ⁴die uiteenlopende zaken bijeenbrengt,⁴ ze heeft teruggebracht ⁵met de gemoedsrust in het onderdak voor mijn vrouw en kinderen.⁵

Orange is een roemruchte bouwval en een eeuwig monument voor de reputatie die Zijne Hoogheid door zijn grote daden heeft verworven, maar het lijkt wel alsof ⁶die duivelse Fransen⁶ slechts in Franche-Comté zijn om mij uit te hongeren, te meer daar alle smeekbrieven die ik sedert zes maanden in uw richting zend ⁷slechts geroep in de woestijn betekenen.⁷ Ik heb erover geschreven aan de meester in laatste instantie, en als dat geen uitwerking heeft, zal het ⁸nodig zijn de ambassade te beëindigen.⁸ Ik twijfel er niet aan dat de heer [Laurens] Buysero, de zoon, ⁹in zijn goede gezindheid voor mij⁹ de voetstappen zal drukken van wijlen zijn ¹⁰vader, die ik smartelijk mis. Maar, als hij niet door u ondersteund wordt, mijnheer, wiens ¹¹gezondheid¹¹ en bescherming mijn meest solide steun vormen, evenals de remedie voor al mijn kwalen, wat zal er dan worden van uw arme dienaar

Chièze?

Eindelijk zal uw ¹²Salinas u weten te vinden door tussenkomst van de jonge dokter van de ¹³vrouw van de ¹⁴ambassadeur van Holland, die eergisteren vertrokken is om weer de lucht van haar geboorteland in te ademen en haar gezondheid te herwinnen.

Ziehier de ¹⁵memoriën en stukken als vervolg op ¹⁶dat, waarvan ik u november jongstleden een kopie heb gezonden, in antwoord waarop ¹⁷Hare Majesteit heeft besloten aan Zijne ¹⁸Hoogheid, via de [heer Juan Domingo de Zúñiga y Fonseca,] graaf van Monterrey, de vergoeding te geven, die zij had voorgenomen, zoals u uit het ¹⁹schrijven van de ²⁰admiraal²⁰ zal blijken.

6. Dirk Buysero.

7. Francisco Salinas, *De musicâ libri VII* (Salamanca 1577).

8. Maria de Lange.

9. Adriaen Paets.

10. Chièze aan de koningin, 28 februari, 5 maart en 5 april 1674 (Leiden, Univ. Bibl. Cod. Hug. 34, map 2).

11. Vermoedelijk het memorandum van Chièze aan koningin Maria Anna van 24 oktober 1673, meegestuurd met Chièzes brief aan Huygens van 25 oktober 1673 (6917A).

12. Maria Anna van Oostenrijk.

13. Willem III.

14. De admiraal aan Chièze, 11 april 1674 (Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 34, map 2).

[SÉBASTIEN CHIÈZE] (MADRID)
AAN [CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
[25 APRIL 1674]
6938A

Vermoedelijk meegestuurd met Chièzes brief van 25 april 1674 (6938).

Samenvatting: Chièze vestigt nogmaals de aandacht op zijn dreigende financiële nood, en reageert daarmee op Huygens' 'proverbe Hollandois' uit diens brief van 27 maart 1674 (6933).

Niet beantwoord. Chièze schreef opnieuw op 4 juli 1674 (6945).

Datering: De datering ontbreekt.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 34: brief (dubbelvel, 15x21cm, abc | -; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 6, nr. 6932, pp. 345-346: volledig.

Namen: Laurens Buysero; Marie-Claude de Lapie; De Lapie (broer van Marie-Claude); Willem III.

Plaatsen: Bourgondië; Engeland; Franche-Comté; Frankrijk; Jura; Orange; Spanje.

Transcriptie

Peut-estre, Monsieur, que, sur la foy de ma lettre cy-jointe, vous ne croirez pas ma misère imminent telle que je la vois, et pour vous exciter à compassion, je dois vous dire plus sérieusement que je n'ay fait que, cependant qu'il ne reste sur pied en Bourgoigne que deux ou trois villes, que les François, maistres de toute la campagne, possèdent les terres de Son Altesse. Je ne cesse de nourrir icy dix-huit bouches précises, sans compter mes quatre mules, et que *auribus teneo lupum*, n'osant pas, pour l'honneur du Maistre, licentier mes domestiques, et ne sachant de quoy nourrir à l'avenir des gens que, jusqu'icy, je n'ay fait subsister que par un grand mesnage des 7500 livres que Son Altesse me donne.

Les bijoux de ma femme sçavent sans répugnance le chemin du lombard, *pero son pocos*. 3000 □ de revenu qu'elle a en Bourgoigne ne me sont pas payez, et ne servent, grâces aux conquestes de la France, qu'à former des arrerages insolubles. Mes gages d'Orange et de Bourgoigne, estant *aguardando* la paix générale, et mon peu de patrimoine sert à tenir sur pié la maison et famille que j'ay en ce pays- | b | -là, de sorte, Monsieur, que, me voicy à *secas*, à bientôt en *cueros*. Je pourrois bien demander à compte de la dette de Son Altesse mes alimens au Président de *Hazienda*, et il me les acorderoit avec joye, pour se deslivrer des billetz doux, dont je le ressers de tems à autre. Mais à Dieu ne plaise que je me serve d'un remède *el qual me taparia la boca*, et j'aymerois encor mieux *empeñar* ma femme et enfans que de m'oster la liberté de parler haut et que de nuire pour ma convenance particulière à celles du Maistre.

J'avois proposé un expédient par delà pour que ma subsistance me fut assignée sur le dixième des prises maritimes que se faisoient sur les costes d'Espagne, mais la paix d'Angleterre, heureusement conclue pour tout autre que moy, *ataja el passo* aux armateurs.

Enfin, Monsieur, ditez-moy ce que je dois faire, vous qui sçavez tant de bien de tous les genres de mort. *El mas aborrecible* est celluy de la faim, et vous n'ignorez pas que l'Espagnol dit

*Muera Martha
y muera harta.* | c |

Vostre proverbe du village sans maison me fait souvenir que l'an passé j'en avois demandé un tout pareil à Son Altesse, dans lequel le frère de ma femme a des fonds, qu'il offre de me donner, faute d'argent comptant. Je vous suppliy, Monsieur, d'estre favorable à cette prétension. Vous me le promitez généreusement. Je ne sçay si ma réqueste, qui sera entre les mains de Monsieur Buysero filz, n'a pas esté veue, ou si elle a esté rejetée. Je le prie présentement de vous la communiquer et de prendre voz bons avis pour la supprimer ou la faire revivre dans un tems si calamiteux.

Le séjour d'Orange m'est en horreur, et j'ayme mieux estre condamné de passer mes jours dans le Mont Jura que d'estre spectateur éternel des ruines de ma patrie. *Oxala!* Que par quelque sémy-drossardie, *o alguna*

contaduria fantastica, il me fut permis de vivre et mourir aux pieds de Vostre Seigneurie Illustrissime, *como su criado de escalera a baxo*.

Vertaling

Voor het geval dat u, mijnheer, op gezag van mijn bijgevoegde brief niet zult geloven in mijn direct dreigende armoede, zoals ik die zie, en om uw medelijden op te wekken moet ik u met meer ernst zeggen dan ik heb gedaan dat, terwijl in de Franche-Comté slechts twee of drie steden standhouden, de Fransen meester zijn over het hele platteland en de landerijen van Zijne ¹Hoogheid in bezit hebben. Ik moet hier voortdurend precies achttien monden voeden, mijn vier muildieren niet meegerekend. ¹Ik houd de wolf bij de oren vast¹ omdat ik, terwille van de eer van de meester, mijn bedienden niet durf te ontslaan, en niet weet waarmee ik in de toekomst de mensen moet voeden in wier onderhoud ik tot nu toe slechts heb kunnen voorzien door een grote toelage van de 7500 pond die Zijne Hoogheid mij geeft.

De juwelen van mijn vrouw [Marie Claude de Lapie] kennen zonder tegenzin de weg naar de lommerd, ¹maar het zijn er weinig.¹ De 3000 pond aan inkomsten die zij uit de Franche-Comté heeft, zijn mij niet uitbetaald, en dienen slechts, dankzij de veroveringen van Frankrijk, tot het vormen van niet-betaalbare achterstalligheden. Mijn gelden uit Orange en de Franche-Comté, die ¹in afwachting¹ zijn van de algehele vrede, en mijn kleine erfdeel dienen om het huis en de familie die ik in dat land [Orange] heb op de been te houden, zodat u, mijnheer, mij nu ¹vermagerd¹ en binnenkort geheel ¹zonder geld¹ ziet. Ik zou de ²¹minister van financiën¹ wel kunnen vragen de kosten van mijn levensonderhoud ten laste van de schuld van Zijne Hoogheid te brengen, en hij zou mij die graag geven, om zich te ontdoen van de galante briefjes waarmee ik hem af en toe lastig val. Maar moge God verhoeden dat ik mij bedien van een methode ¹die mij monddood zou maken,¹ en ik zou nog liever mijn vrouw en kinderen ¹verpanden¹ dan mijzelf de vrijheid van spreken te ontnemen en voor mijn persoonlijk welzijn schade te berokkenen aan dat van de meester.

Ik had als uitweg aan de andere zijde voorgesteld dat men mij tot mijn onderhoud een tiende van de buit ter zee, die op de kusten van Spanje werd gemaakt, zou toewijzen, maar de vrede met Engeland, die tot ieders vreugd behalve de mijne, is gesloten, ¹snijdt¹ de reders ¹de weg af.¹

Enfin, mijnheer, zegt u mij maar wat ik moet doen; u die zo goed op de hoogte bent van alle manieren van sterven. ¹De ergste¹ is sterven van honger, en u weet wat de Spanjaard zegt:

¹Martha sterft,
maar zij sterft verzadigd.¹

Uw gezegde over het dorp zonder huizen brengt mij in herinnering dat ik vorig jaar een soortgelijk [dorp] aan Zijne Hoogheid had gevraagd, waarin de broer van mijn vrouw bezittingen heeft, die hij aanbood mij te geven bij gebrek aan contant geld. Ik had u verzocht, mijnheer, gunstig over dit verzoek te adviseren. U had mij dat edelmoedig beloofd. Ik weet niet of mijn rekest, dat zich in handen van de heer [Laurens] Buysero zal bevinden, in beschouwing is genomen, of dat het is verworpen. Ik verzoek hem nu dat hij u dat rekest ter hand stelt en dat hij het naar uw goede inzicht laat rusten of opnieuw tot leven brengt in deze zo rampspoedige tijd.

Het verblijf in Orange is mij een gruwel en ik zou liever worden veroordeeld mijn dagen in de Jura door te brengen dan eeuwig de ruïnes van mijn geboortestreek te aanschouwen. ¹God geve dat¹ het mij vergund zou zijn door een of ander half drostschap ¹of fantastisch boekhouderschap¹ te leven en te sterven aan uw voeten, ¹als uw dienaar aan de trap naar beneden.¹

1. Willem III.
2. Lope de los Rios.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN JOHANN FRIEDRICH BOECKELMANN (LEIDEN)
27 APRIL 1674
6939

Samenvatting: Huygens heeft Grævius zijn dank aan Boeckelmann voor diens lofprijzingen op de *Pathodia* laten overbrengen. Hij benijdt Boeckelmann om de komst van [drie] illustere musici. Hij besteedt veel tijd aan muziek bij Catharina Smitz [?].

Vermoedelijk door Grævius naar Boeckelmann gebracht. Over een antwoord van Boeckelmann is niets bekend.

Huygens schreef opnieuw aan Boeckelmann op 15 mei 1674 (**6941B**).

Primaire bronnen:n Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIV, nr. 516, fol. 627v: ontwerp (autograaf).

— Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLV, nr. 516, fol. 180rv: later afschrift naar ontwerp (Constantijn [V] Huygens).

Vroegere uitgaven: Worp 6, nr. 6939, p. 348: onvolledig (<Non possum ... vel crastino intellexi.>, <Nec desperamus ... ad multam noctem vacavimus.>), rest samengevat.

— Rasch 2007, nr. 6939, pp. 1188-1189: volledig, met Nederlandse vertaling.

Namen: Johannes Georgius Grævius; Catharina Smitz.

Titel: *Pathodia*.

Glossarium: musica (muziek).

Transcriptie

J. Frederico ¹Bökelmanno, ²Leidam.

³27 Aprilis 1674.

Nobillissime atque amplissime vir,

De triplici munere, quo me tam amicè cogis, ornatissimum Grævium tuum rogavi meo nomine gratias ut agat tibi, quas ipse nequeo tantæ humanitati pares. Pathodiolæ meæ ⁴quod tibi encomia libuit calamo tam diserto, quam linguâ feceras, denuò pudori meo obtrudere. Patere solum hoc reponam, meæ me tenuitatis | 180v | mihi conscium planè mihi non ⁵ascribere, omnia autem benevolentiae tuæ, quam equidem omnium officiorum genere mereri aliquando conabor.

Non possum, vir nobilissime, non invidere tibi tot illustrium hospitem conventum, quem expectare te hodie vel crastino intellexi. Doleo nunc certè trium horarum spatio à te divisos esse, quotquot hic rei musicæ cultores vivimus. Nec desperamus tamen, quin tuâ facundiâ permoveri possint tot amœna ingenia, ut Hagæ quoque aliquando tam festum diem ⁶indulgeant. Vale, vir eximie, et festinanter ista scribillanti ignosce, oculis præterea somnolentis à commessatiunculâ musicâ, cui apud Sirenem nostram ad multam noctem vacavimus. Vale.

1. KA XLV: <Bokelmanno>.

2. KA XLV: plaatsaanduiding ontbreekt.

3. KA XLV: datumaanduiding aan eind brief.

4. KA XLIV: <q~>; KA XLV: <quem>, veranderd in <quæ>.

5. KA XLV: <ascribere>.

6. KA XLV: <indulgeunt>.

Vertaling

Aan de heer Johann Friedrich Boeckelmann, te Leiden.

27 april 1674.

Waarde heer,

Ik heb uw bekwame collega [Johannes Georgius] Graevius gevraagd namens mij aan u de verschuldigde dank over te brengen voor het drievoudige geschenk waarmee u mij zo vriendelijk aan u verplicht, hetgeen niet kan op een wijze die recht doet aan uw vriendelijkheid. Omdat u met een even vaardige pen als tong lofzangen op mijn Pathodiaatje heeft willen maken, had u mij opnieuw het schaamrood op de kaken gejaagd. Sta mij toe slechts dit te antwoorden: dat ik, in het bewustzijn van mijn onvermogen, aan mijzelf dat niet toereken, maar alles aan uw welwillendheid, die ik evenwel eens zal trachten waard te zijn door allerlei diensten.

Ik kan niet anders, edele heer, dan u benijden om de bijeenkomst van ⁷zovele illustere gasten, die u - naar ik heb begrepen - vandaag of morgen verwacht. Ik betreur het nu wel buitengemeen dat wij drie uur gaans van u zijn gescheiden, hoezeer ook wij hier voor de zaak van de muziek leven. Maar laat ons hopen dat door uw welsprekendheid deze bekwame geesten zo worden bewogen dat ze ook Den Haag eens zo'n feestdag gunnen. Gegroet, edele heer, en vergeef deze haastige krabbelaar, met daarbij slaperige ogen door de overdaad aan muziek, waarvoor wij bij onze ⁸Sirene vele avonden laat zijn opgebleven. Gegroet.

7. Uit Boeckelmanns brief van 15 mei 1674 (**6914B**) blijkt dat het om drie musici gaat.

8. Catharina Smitz?

MARIA CASEMBROOT [DEN HAAG]
AAN DE FREULE VAN SOLMS
MEI 1674
6941A

Door Huygens opgesteld voor Maria Casembroot.

Samenvatting: Maria Casembroot stuurt de freule van Solms (lijkt niet Amalia te kunnen zijn) een aardigheidje ('kermesse') voor in haar kabinet.

Datum: De brief mist een datum. Hij is hier, overeenkomstig zijn plaats in het handschrift KA XLIX, tussen Huygens' andere brieven van mei 1674 geplaatst.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 3, p. 601: ontwerp (Huygens).

Transcriptie

Pour Mademoiselle Casembroot, à la Fresle de Solms.

Madame,

L'expérience que j'ay de vos grandes bontez en mon endroict me porte à la liberté vous oser supplier très-humblement d'aggréer que je loge ceste pauvre kermesse dans un coin de vostre cabinet, et que dans celuy de vostre cœur je puisse tousjours avoir l'honneur d'estre estimé, comme je tascheray de la prestre par mes très-humbles services,

vostre très-humble et très-obéissant et très-obligé serviteur
[etc.]

Vertaling

Voor mejuffrouw [Maria] Casembroot, gericht aan de freule van Solms.

Mevrouw,

De ervaring die ik heb met uw grote welwillendheid jegens mij, doet mij de vrijheid nemen u nederig te verzoeken willen toestaan dat ik dit armzalige niemendalletje een plaats verschaf in een hoekje van uw kabinet, alsook dat ik altijd de eer zal hebben in een hoekje van uw hart beschouwd te worden als, hetgeen ik te allen tijde door mijn nederige diensten zal doen blijken te zijn,

uw nederige, gehoorzame en verplichte dienaar
[enz.]

CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
AAN JOHANN FRIEDRICH BOECKELMANN [LEIDEN]

15 MEI 1674

6941B

Vervolg op Huygens' brief aan Boeckelmann van 27 april 1674 (**6939**).

Samenvatting: Huygens dankt Boeckelmann voor diens bemiddeling, waardoor drie musici aan Huygens een bezoek hebben gebracht. Hij hoopt dat ze nog eens zullen terugkomen en dat ook Boeckelmann dan zelf aanwezig zal zijn.

Over een antwoord van Boeckelmann is niets bekend.

Primaire bronnen: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIV, nr. 517, fol. 627v-627r: ontwerp (autograaf).

— Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLV, nr. 517, fol. 180v: later afschrift naar ontwerp (Constantijn [V] Huygens).

Vroegere uitgave: Rasch 2007, nr. 7941B, pp. 1190-1191: volledig, met Nedelandse vertaling.

Glossarium: choragus (koorleider); musicus (musicus); symphonia (samenspel).

Transcriptie

| 627v | Eidem.

¹15 Maji 1674.

Nobilissime atque amplissime vir,

Totum tibi triduum ²debeo, quo non ullum gratius unquam mihi obtigit, aut amœnius. Tantâ me voluptate affecit trias ista peritissimorum musicorum, inter quos nemo est, qui non eminere posset nisi inter pares audiretur. Adeò in suâ quisque arte potens est ac stupendus. Tu solus defuisti, vir nobilissime, et molestè desideratus es, qui prudentissimus omnis symphoniæ choragus, ornare quam maximè tuâ præsentîâ eiusmodi conventus soles, regere etiam ac moderari. Erit, spero, quæ hanc plenissimam nobis hilaritatem reducat dies, nam vel te jubente | 627r | vel me rogante, videntur hi tanti artifices non ægrè aliquando ad nos redituri. Quod ut quantò ocyus fiat, et quidem frequentissimè summopere cupio, præcipuè verò ut per valetudinem tuam liceat. Scribo Hagæ-Comitis etc.

Vertaling

Aan dezelfde [= Johann Friedrich Boeckelmann].

15 mei 1674.

Waarde heer,

Ik ben u verplicht voor de drie volle dagen waarin mij meer aangenaams en bevalligs ten deel is gevallen, dan ooit tevoren. Met zoveel genoeg heeft het drietal bekwame musici, onder wie er geen was die niet kon uitblinken, tenzij hij onder gelijken werd gehoord, mij beziggehouden. Zozeer is eenieder in zijn kunst bedreven en wonderbaarlijk goed. Maar, edele heer, u ontbrak, en u, die zo bekwaam elk samenspel kan aanvoeren, was dringend gewent om met uw aanwezigheid de bijeenkomsten van deze aard te vereren, te leiden zelfs en te dirigeren. Ik hoop dat spoedig de dag zal komen die ons deze complete vervulling van onze wensen brengt, want, óf op uw bevel, óf op mijn wens, zullen deze zo bekwame kunstenaars wellicht niet

1. KA XLV: datering aan einde van de brief.

2. KA XLV: <dabo>.

ongaarne ons wederom bezoeken. Dat dat zo snel mogelijk gebeure, wens ik van harte en met aandrang, vooral echter dat uw gezondheidstoestand dat toelaat. Te Den Haag, enzovoorts.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]

AAN [WILLIAM SWANN (HAMBURG)]

25 MEI 1674

6943

Samenvatting: Condoleancebrief van Huygens aan Swann, naar aanleiding van het overlijden van Utricia Ogle.

Over een antwoord van Swann is niets bekend.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLVIII, fol. 6r: afschrift (apograaf).

Vroegere uitgave: Worp 6, nr. 6943, p. 349: samenvatting.

Naam: Utricia Ogle.

Transcriptie

¹Haghe, 25 of May 1674

Sir,

I have need of the same confort I suppose you are expecting from me. Do esteeme your loss to be mine as much as anybody's but yourself, and who should not be interested in the fall of such a flower, and who more then I in the vanishing of such a friend, such a ²*sæculi ornamentam*, as once I did entitle her, and always have published her to be.

But sir, when the last time we had the honour to see her here, I did find her so decayed and altered, that indeed I could scarce hope she could overlive me, and I make no question but from time to time you have observed her going to her heavenly home so that *non improviso vulnere de cælo tactus es*, having the more reason to accept with humble submission what God almighty hath been pleased to send upon you. I hope He will balance this affliction with many and perpetual prosperities and give me power and occasion to show you how earnestly I doe desire and begg the continuation of your friendship, constantly resolved to be as long as I shall be here,

Sir,

your most humble ancient and ³faithfull servant
[etc.]

Vertaling

Den Haag, 25 mei 1674.

Meneer,

Ik heb dezelfde troost nodig als die, welke u, naar ik veronderstel, van mij verwacht. Rekent u er toch vooral op dat het voor mij net zo'n groot verlies is als voor iedereen buiten u, en, wie zou niet betrokken zijn bij het heengaan van zo'n ⁴bloem, en wie meer dan ik, bij het wegvallen van zo'n vriendin, zo'n ⁵sierraad van deze eeuw,¹ zoals ik haar eens betitelde, en zoals ik altijd over haar gesproken heb.

1. Huygens tekende later op het afschrift aan: <*Nescio cui.*>, hetgeen ons nu min of meer onbegrijpelijk voorkomt.

2. <*sæculi*>.

3. <*fathfalt*>.

4. Utricia Ogle.

5. In de opdracht van de *Pathodia* (1647).

Maar toen wij voor het laatst de eer hadden haar te zien, mijnheer, scheen ze me zo achteruit te zijn gegaan en ouder te zijn geworden, dat ik nauwelijks de hoop had dat zij mij zou overleven. en ik twijfel er niet aan dat u bij tijd en wijle hebt gezien dat zij naar haar hemelse woning ging zodat ^Lu niet geheel onverwacht vanuit de hemel bent getroffen,^J en u aldus des te meer reden heeft met nederige onderdanigheid te aanvaarden wat het de almachtige God heeft behaagd op u te doen neerdalen. Ik hoop dat Hij dit verdriet in evenwicht zal brengen met veel en langdurige voorspoed en dat Hij mij de kracht en de gelegenheid zal bieden u te tonen hoe welgemeend mijn wens en mijn verzoek zijn de vriendschap met u voort te zetten, vastbesloten om te zijn, zolang ik op dit ondermaanse verkeer,

mijnheer,

uw nederige, oude en trouwe dienaar
[enz.]

[SÉBASTIEN CHIÈZE] (MADRID)
AAN [CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
4 JULI 1674
6945

Vervolg op Chièzes twee brieven van 25 april 1674 (**6938** en **6938A**).

Samenvatting: Chièze klaagt over acute geldnood.

Bijlagen: Chièze aan Lodewijk Huygens, 4 juli 1674 (CH 34); Chièze aan Philips Doublet, 4 juli 1674 (CH 34).

Door Huygens ontvangen op 22 juli 1674 en beantwoord op 3 augustus 1674 (**6948**).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 34: brief (dubbelvel, 15x21cm, ab|-; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 6, nr. 6945, p. 350: samenvatting.

Namen: Marie-Claude de Lapie; Willem III.

Plaatsen: Duitsland; Franche-Comté; Galicië.

Transcriptie

¹Madrid, le 4 Juillet 1674.

Vous m'aviez mis en chemin, Monsieur, de vous desployer mes nécessitez, ce que je fis le plus tendrement et le plus au vray qu'il me fust possible par ma dernière du 25 Avril, et lorsque je m'attendois que vous me seriez *el angel de la comida*, j'appris que vous aviez pris l'essort pour l'Allemagne, *missus magnis de rebus* à vostre acoustumée et que Son Altesse, à laquelle j'avois pris la liberté de recourir, pourroit difficilement s'appliquer dans ses grandes ocupations à l'importun destail *de mis cosas*. Me voilà donc privé de tous les remèdes humaines, et lorsque je m'attendois fermement à ne survivre pas d'un jour la perte de la Bourguignote.

Le ciel, qui n'abandonne jamais des siens, avertit dans les portz de Galice certains commissaires de Son Altesse du triste estat où se ²trouvoit icy son ministre, et miraculeusement j'ay esté secouru pour | b | quelques mois. Si vous aviez jamais envisagé la faim d'aussy près que j'ay fait, vous diriez que *no ay mas ley que la de necesidad*, et vous admireriez comme quoy j'ay peu refuser l'offre que *aquellos caritativos oficiales* m'ont fait de m'envoyer provision pour le reste de l'année. Je l'ay pourtant refusée, Monsieur, attendant qu'il plaise à Son Altesse d'en disposer, et c'est à quoy je vous supplie très-humblement de vouloir porter le Maistre dans les ocasions. *Y si a caso nos quisieren culpar a ellos por haverme dado dinero sin orden, y a mi por haverle tomado de hambriento, buelva Vuestra Señoría Illustrísima por la razon y credito de entrambos.*

Ces Messieurs ont creu rendre un service considérable à Son Altesse, en sauvant son ministre d'une mort si honteuse, et je me persuade que *no fue mala obra de de conservar à Vuestra Señoría Illustrísima, con muger y hijos,*

el mayor de sus criados.

Vertaling

Madrid, 4 juli 1674.

U had mij ertoe gebracht, mijnheer, mijn noden aan u te openbaren, hetgeen ik zo bescheiden en waarachtig heb gedaan als mij mogelijk was met mijn laatste ³brief van 25 april, en terwijl ik erop rekende dat u mijn ⁴reddende engel¹ zou zijn, vernam ik dat u op weg was gegaan naar ⁴Duitsland, ⁴gezonden vanwege

1. Ontvangstnotitie van Huygens: <R 22 Julii 1674.>

2. <trouvois>

3. Waarschijnlijk Chièze aan Huygens, 25 april 1674 (**6938A**).

4. Over een dergelijke reis is niets bekend. Vermoedelijk heeft Chièze hier de Duitse reis van Constantijn jr. in gedachten.

gewichtige problemen,¹ zoals u gewend bent, en dat Zijne ⁵Hoogheid wiens hulp ik zo vrij was om in te roepen, zich bij zijn vele beslommingen moeilijk kon bezighouden met de ongelegen komende bijzonderheden ²van mijn zaken.¹ Ik ben nu dus van alle menselijke hulpmiddelen verstoken, en dat terwijl ik verwachtte het verlies van de hulpmiddelen uit Franche-Comté geen dag te kunnen overleven.

De hemel, die de zijnen nooit verlaat, heeft in de havens van Galicië enige zaakgelastigden van Zijne Hoogheid ingelicht over de droevige toestand waarin zijn dienaar zich hier bevindt, en op wonderbaarlijke wijze ben ik voor enige maanden geholpen. Als u ooit de honger van zo nabij had aanschouwd als ik heb gedaan, zou u zeggen ³dat ik geen andere wet heb dan ‘nood breekt wet,’¹ en zou u bewonderen hoe ik de aanbidding, die ⁴zekere liefdadige ambtenaren¹ mij hebben gedaan om mij een voedselvoorraad voor de rest van het jaar te zenden, heb afgeslagen. Ik heb echter geweigerd, mijnheer, in de verwachting dat het Zijne Hoogheid zal behagen voorzieningen te treffen, en het is die reden dat ik u nederig verzoek de meester daartoe te willen brengen. ⁵En als zij toevallig willen dat wij hen beschuldigen mij geld te hebben gegeven zonder opdracht en mij het te hebben aangenomen vanwege de honger, moge u dan opkomen voor de redelijkheid en het vertrouwen van beiden.¹

Deze heren dachten een belangrijke dienst aan Zijne Hoogheid te bewijzen door zijn dienaar voor een zo smadelijke dood te bewaren, en ik ben ervan overtuigd ⁶dat het geen slecht werk was¹ om voor ⁷u met ⁸vrouw en kinderen te behouden,

de eerste van uw dienaren.¹

5. Willem III.

6. Marie-Claude de Lapie.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN LOUISE HOLLANDINA VAN DE PALTS [MAUBUISSON]

26 JULI 1674

6946

Samenvatting: Huygens bedankt Louise voor een schilderij voorstellende een Maria Magdalena dat zij hem heeft geschonken. Het berust echter nog bij Christiaan te Parijs. Hij complimenteert Louise met haar schilderkunst, en haalt daarbij ook Jeanne van Aerssen aan, zelf ook verdienstelijk amateurschilderes (van wie hij een portret van haar zuster Anna bezit). Hij beoefent ook nog steeds druk de muziek.

Over een antwoord van Louise Hollandina is niets bekend.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 3, pp. 613-616: ontwerp (autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 6, nr. 6946, pp. 350-351: samenvatting.

Namen: Anna van Aerssen; Jeanne van Aerssen; Christiaan Huygens; Elisabeth gravin van Loewenstein; Maria Magdalena; Caspar Netscher.

Glossarium: musique (muziek).

Transcriptie

À la Princesse Louise Palatine, Abbessede Maubuisson.

26 Juillet 1674.

Madame,

Après le beau récit que vient de me faire mon fils Parisien du gracieux accueil dont il vous a plu l'honorer, je m'assure que Vostre Altesse sera surprise de veoir que je me plains de ses bontez. Il est pourtant vray, Madame, que l'excez m'en embarasse, et qu'en voyant Vostre Altesse retournée à me régaler d'une seconde pièce de sa très-illustre main, après que ce que la fortune a voulu faire de la première, m'avoit assez fait comprendre que j'estois peu digne de tant de félicité, je me trouve dans le destroit ou de paroistre ingrat, en me taisant, ou de payer Vostre Altesse de fort mauvaise monaye, ne pouvant m'aviser d'aucunes paroles, tant soit peu, proportionnées à la grandeur du bienfait. Je n'oserois toutefois héziter à prendre le dernier parti, Madame, de peur de sembler avoir perdu la mémoire de la grâce que Vostre Altesse a tant eu accoustumé de me faire, en supportant avec patience, jusqu'aux dernières impertinences autrefois de ma bouche et du depuis de ma plume. Aggréez donc encor, s'il vous plaist, Madame, que je die (quelque mal que je le die) qu'il n'y a personne au monde qui se doibve reconnoistre plus obligé à Vostre Altesse que moy, ni qui le fasse avec plus de soumission et de sincerité, et c'est tout. Voyez, de grâce, Madame, comme un | 614 | excellent tableau est bien troqué pour un chétif morceau de papier. Mais enfin, il importe à vostre grandeur de vous en défaire à si grand marché, et si j'avois à rendre quelque chose d'approbant, ce que peu d'hommes seroyent capables de faire, est-il pas vray, Madame, que ce seroit au decher de vostre gloire, et n'est il pas vray d'ailleurs que vous prenez plaisir à me veoir trémousser, en cherchant de quoy satisfaire à une debte non payable, sans sçavoir ni ce que je dis, ni ce que je doibs dire?

Voyci donc, Madame, où j'en suis, sans encor avoir veu ce beau présent. Que sera-ce quand j'en seray venu en possession! Mais je voy que mon fils me va donner temps de respirer, car le bon seigneur trouve son compte dans le prétexte des dangers du passage, de sorte que Vostre Altesse vient de mettre père et fils en rivalité et jalousie d'une mesme beauté, mais puis que c'est celle d'une Madeleine, le scandale en sera peu offençant. Cependant, Madame, je ne suis pas le seul icy qui s'impatiente de veoir ce beau travail. Les experts qui se souviennent des grands progrez que Vostre Altesse avoit fait en ce bel art, lors de son séjour en ce païs, souhaitent avec ardeur de veoir à quelle hauteur assurément sa belle industrie l'aura portée depuis qu'elle en est dehors, et dans une retraicte si propre à s'appliquer à ceste excellente estude. J'ose vous nommer, Madame, parmi ces experts une de nos | 615 | Demoiselles d'Aerssen, qui véritablement s'est parvenue à tel degré de perfection en matière de pinceau, qu'il n'y a pièce capitale Italienne qu'elle ne copie avec tant d'art et

exactitude; que dans toutes nos Provinces, il n'y personne à qui elle doibve ceder en réuscissant (ce qui n'est pas bien ordinaire) à peu près, de mesme en tout ce qu'elle entreprend au vif comme elle l'a fortement prouvé par le portraict qu'elle a eu la bonté de me faire de la belle dame de Sterrenbourg, sa sœur; pièce, qui souvent a esté jugée de la main de nostre illustre Netscher, de qui je croy que Vostre Altesse aura ouy parler, comme il le mérite. Lequel est que sa vie semble d'une durée aussi changellante que souvent voyons de celle du ladite demoiselle tousjours foiblesse et menacée d'une Phtisie trop apparente.

Vostre Altesse void comme je me dispense à l'entretenir sur son beau mestier, en me représentant que j'ay encor l'honneur d'assister à son travail, comme autrefois, du temps que nous raisonnions sur les belles jambes de la pauvre Comtesse de Lewestein. Je le fay, Madame, avec d'autant plus de franchité, afin que Vostre Altesse voye que pour avancé en aage que je me trouve, je n'ay pas encor changé d'humeur ni d'affection pour les belles choses, ¹ainsy que, les jugéant utiles et nécessaires à la santé, je les cultive, peut estre, | 616 | avec autant et plus d'attachement que jamais, sans négliger surtout la musique, dont l'amour a esté mon foible de tout temps. J'ose croire que Vostre Altesse s'en souvient et la supplie très-humblement de faire d'estat qu'en persistant comme je fay dans la passion de ces divertissemens, je le fay et le feray encor, plus constamment et pour toute ma vie dans celle de paroistre à toute espreuve, etc.

Vertaling

Aan prinses Louise van de Palts, abdis van Maubuisson.

26 juli 1674.

Mevrouw,

Na het mooie verslag dat mijn Parijse ²zoon mij juist heeft gedaan van de vriendelijke ontvangst die u hem hebt willen bereiden, ben ik er zeker van dat u verbaasd zult zijn te bemerken dat ik mij beklaag over uw goedheid. Toch is het waar, mevrouw, dat die overdaad van goedheid mij van mijn stuk brengt en ik mij, ziende dat u bij uw terugkeer mij hebt begiftigd met een tweede stuk van uw beroemde hand, nadat hetgeen de fortuin heeft willen doen met het eerste mij voldoende heeft laten begrijpen dat ik zoveel geluk niet waard ben, bevind in de ongelukkige positie van óf ondankbaar te schijnen wanneer ik zwijg, óf u met slecht geld terug te betalen, omdat ik mij niet kan bedienen van woorden die enigszins in verhouding staan tot de weldaad. Ik durf toch niet te aarzelen die tweede weg te kiezen, mevrouw, uit angst de herinnering te lijken te hebben verloren aan de gunsten die u gewoon was mij te bewijzen, waarbij u met geduld eerst de ergste vrijpostigheden van mijn stem en vervolgens die van mijn pen hebt geduld. Staat u dan ook nog toe, mevrouw, dat ik zeg (hoe gebrekkig ook) dat er niemand ter wereld zich meer aan u verplicht moet betonen dan ik, noch iemand die dat doet met meer overgave en oprechtheid, en dat is alles. Zie nu, mevrouw, hoe een voortreffelijk schilderij wordt verruild voor een vodje papier. Maar het is uiteindelijk een teken van uw grootheid dat u zich zo goedkoop ervan ontdoet, en, als ik daar iets van gelijke waarde tegenover zou moeten stellen, wat maar weinigen zouden kunnen, is het niet zo, mevrouw, dat dat ten koste van uw glorie zou gaan, en is het trouwens niet ook zo dat u er genoeg in scheidt om me te zien draaien, in een poging om een onbetaalbare schuld te voldoen, zonder te weten wat ik zeg of moet zeggen?

Ziedaar, mevrouw, hoever het met mij is gekomen, zonder zelfs dit mooie geschenk te hebben gezien. Wat zal er gebeuren als ik het in bezit krijg! Maar ik zie dat mijn zoon mij tijd zal geven om op adem te komen, want de brave heer komt aan zijn trekken onder het mom van de gevaren van het overzenden zodat u zojuist vader en zoon in rivaliteit en jaloezie om een en dezelfde schoonheid hebt gestort. Maar, omdat het om een [Maria] Magdalena gaat, zal het schandaal niet veel om het lijf hebben. Toch, mevrouw, ben ik niet de enige die ongeduldig is om dit mooie werk te zien. De kenners die zich de grote vooruitgang herinneren die u in deze schone kunst hebt gemaakt tijdens uw verblijf in dit land, wensen vurig te zien tot welke hoogte uw schone

1. <ains>.

2. Christiaan Huygens.

ijver u heeft gebracht sinds u hier weg bent en u zich op een rustige plaats heeft teruggetrokken die zo geëigend is om zich op deze schone studie toe te leggen. Ik waag het u, mevrouw, onder deze kenners ³één van onze dames Van Aerssen noemen, die werkelijk tot zo'n graad van volmaaktheid op het gebied van het penseel is gekomen dat er geen belangrijk Italiaans stuk is dat zij niet met kunde en precisie kopieert, zodat zij in onze provincies voor niemand hoeft onder te doen, terwijl zij (wat niet heel gewoon is) daar bijna zelfs in slaagt met alles wat ze naar het leven tekent, hetgeen ze duidelijk heeft bewezen met het portret dat ze voor mij heeft willen maken van de schone dame [Anna] van [Wassenaer] Starrenburg [geboren van Aerssen], haar zuster, een stuk dat al vaak voor één van de hand van onze beroemde [Caspar] Netscher is gehouden, van wie ik meen dat u zult hebben horen spreken, zoals hij dat verdient. Dat wil zeggen dat zijn leven van een even onzekere duur lijkt te zijn als we dikwijls zien bij genoemde mejuffrouw, die altijd zwakjes is en bedreigd door een te duidelijke tering.

U ziet hoe ik mij ervan kwijt u te onderhouden over uw schone vak, met het air alsof ik nog de eer heb aanwezig te zijn bij uw werk, zoals vroeger, toen we discussieerden over de mooie benen van de arme [Elisabeth] gravin van Loewenstein. Ik doe dat, mevrouw, met des te meer vrijheid opdat u ziet dat ik, hoe hoog mijn leeftijd ook is, nog niet ben veranderd noch wat betreft mijn instelling noch in mijn liefde voor het schone, zodanig dat ik het beoefen wanneer ik dat nuttig en noodzakelijk voor de gezondheid vind, misschien wel met meer toewijding dan ooit, en vooral zonder de muziek te verwaarlozen, de liefde waarvoor altijd mijn zwak is geweest. Ik durf te geloven dat u zich dat herinnert en ik verzoek u nederig erop te rekenen dat ik met dezelfde vasthoudendheid als in mijn passie voor deze vermaken ben en zal zijn, constant en gedurende mijn hele leven, in mijn passie om steeds weer te tonen dat ik ben, enz.

3. Jeanne van Aerssen.

[CONSTANTIJN HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN SÉBASTIEN CHIÈZE [MADRID]
3 AUGUSTUS 1674
6948

Antwoord op Chièzes brief van 4 juli 1674 (**6945**).

Samenvatting: Huygens dankt Chièze voor zijn Salinas. Hij ziet de ernst van Chièzes financiële nood in en beveelt hem aan zelf bij Willem III aan te dringen op betaling. Verder geeft Huygens enkele familieberichten.

Door Chièze beantwoord op 29 augustus 1674 (**6953**).

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 3, pp. 617-619: afschrift vóór verzending (autograaf).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, nr. LXXVI, pp. 66-67: onvolledig (<Si le galant .. n'y plus penser>).

— Worp 6, nr. 6948, pp. 352-353: samenvatting.

Namen: Lodewijk II van Bourbon (prins van Condé); Cicero; Philips Doublet (heer van Sint-Annaland); Philips Doublet jr.; Foy; Constantijn [IV] Huygens; Geertruida Huygens; Francisco Salinas; Jacoba Teding van Berckhout; Willem III.

Plaatsen: Epidauros; Galicië; Holland; Tubise.

Titel: *De musicâ* (Salinas 1577).

Transcriptie

Copie.

À Monsieur Chièze.

À La Haye, ce 3e Aoust 1674.

Si le galant homme, à qui vous aviez mis *Don* Francisco Salinas en main, a eu soin plustost que moy de vous informer qu'il s'en est généreusement déchargé, il a dit vérité *verissimè*, et par sa diligence m'a confondu d'autant plus de honte, qui ay osé tant attendre à vous rendre graces infinies des peines hormais finies, que vous avez bien voulu subir, pour me rendre satisfait en ce désir ardent, et que j'ay souhaitté de veoir assouvi avec autant d'empportement que celui de *las preñadas*, qui *quod volunt vehementissimè volunt*. Réposez-vous donc et respirez; je ne retourneray plus à semblable persécution et véritablement je m'en suis repenti souvent avec un regret presque pareil à ceste convoitise effrenée, qui m'a fait vous courrir sus avec tant d'impudence. Si je ne me mets donc en posture de vous remercier en toute formalité, croyez que c'est parce que je ne trouve pas en moy de quoy nous satisfaire, ou vous ou moy-mesme. *Itaque dixi*, et vous prie de n'y plus penser.

Pour matière de *mas peso*, je ne scauroy vous dire avec combien de déplaisir j'ay veu *angustias in quas te incidere passi sumus*, sauf le respect que nous devons, où nous le devons. *Clamavimus omnes factum indignè*, et en voulons peu de bien à certain *fulano*, de qui nous voyons que le seul caquet y doibt avoir coopéré trop, non pas qu'il se soit avancé à parler à vostre préjudice, ce que je ne souffriray pas en ma présence, mais que de longtemps il a voulu faire l'entendu à prognostiquer et soustenir que toute vostre commission seroit vaine et de peine et le dépense perdue. Il est vray que jusqu'à présent il n'y paroist par trop; mais pour cela on ne doibt pas abandonner le ministre tant qu'on veut qu'il supporte ²τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν ³καύσωνα; c'est-à-dire, en paroles de l'Evangile (car je crain que dans la famine tout vostre Grec vous aura fui | 618 | et quitté (comme font les rats, où les greniers sont vuides), la pesanteur et l'ardeur du jour. Vous voyez comme *in maximis seriis* je ne puis encor m'empescher de rire avec mon *Embiadillo*; et aurez bien la bonté de le souffrir,

1. Jonckbloet: <emportement>.

2. Mattheus 20:12: 'Οὐτοὶ οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους αὐτοὺς ἡμῖν ἐποίησους τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα.'

3. <καύσωνα>.

ne fust-il, que pour veoir un si ancien amy encor en son ancienne humeur, qu'il doibt à la grace divine par la il est encor tel que vous l'avez veu à Fubisa et attrouvé, il y a 13 ou 14 ans.

Pour revenir à vos moutons, *digo* que nous avons de la peine à comprendre le chiffre de vostre dernière lettre, *in quâ scriptum erat* (phrase de Cicéron ordinaire) que le ciel a averti dans les ports de Galice certains commissaires de Son Altesse du triste estat *de su ministrillo*, etc. et qu'ensuite miraculeusement vous avez esté ⁴secourri pour quelques moiz. Cela est si hiéroglyphique que personne ne s'en peut demesler. Car qui sont ces officiales caritatives et en vertu de quoy vous donnent-ils à disner? Si le commerce est bon et valable, expliquez-le nous, sinon, j'apprehende qu'il ne pourra estre de durée, car nostre maistre est vostre maistre, et, qui pis est, il est loing d'icy, mesme icy tellement assiégré et accablé du publiq, qu'on a de la peine à l'approcher pour affaire non publique. Il sera donc nécessaire que pour cesser d'agir sans ordre en matière de finance, vous continuez de le prester directement, à ce qu'il vous ordonne de quoy subsister; on bien vous rappelle, de quoy j'ay esté longtemps d'avis qu'on devoit au moins faire semblant parmi *los hidalgos*, qui, dans le temps où nous vivons, se mocquent de nous trop impudent, et je m'assure que, si une fois on ⁵vous voyoit plier bagage on se garde ⁶de vous laisser partir *tam in re* ⁷*infectâ*. Exposez-⁸moy donc vos énigmes, afin que je puisse veoir ce que je pourroy estre ⁹capable de contribuer à vostre satisfaction, *como devo y devro muchos años* depuis le *Salinas ab inferis evocatum*.

Nos deux dauphins croissent à merveille et devienent beaux garçons à gara. On dit que *la Berckhoutilla* nous en promet un troisièsmes dans 7 ou 8 moiz. De peur que le monde périsse, vous souffrirez bien que je vous annonce, que depuis quelques | 619 | semaines la pauvre dame de St. Anneland a commencé à revoir les fers des vitres, et présentement reconnoit un citron dans nos mains, void son visage au miroir, *non ut aquila aut serpens Epidaurius*, mais tousjours void agir les mains de la femme de chambre qui la coiffe, qui passe icy pour démi-miracle, et le sera tout entier, quand le bon Dieu se contentera de la chastir d'un seul fleau, car cest' autre de ses angoisses tant fréquentes, qui l'empeschent de se coucher des 3 ou 4 nuits de suite, est fort grief, et faict pitié à qui le void. Il semble que la catarracte, mal maniée ou deschirée (au dire de Foy) pourroit descendre en se deseichant et ainsy faire quelque place à la pupille, qui paroist plus qu'elle m'a faict. Espérons, et laissons Dieu faire.

Je le prie de vous ramener ensemble en bonne santé jusqu'en Hollande, car, en effet, c'est trop longtemps se laisser tenir le bec en l'eau. Nostre grande et belle armée est aujourd'huy comme en présence avec celle de Monsieur le Prince de Condé. Nous attendons veoir impatiemment ce qui pourra arriver, ou non, entre deux si gros mastins, qui à peine pourroyent se séparer sans mordre ou gronder. Dieu bénie les consultes et les exécutions; la crise est terrible.

Vertaling

Aan de heer Chièze.

Den Haag, 3 augustus 1674.

Als de brave man aan wie u de ¹⁰Salinas had overhandigd eerder dan ik ervoor heeft gezorgd u in te lichten dat hij zich edelmoedig van zijn taak heeft gekwetend, dan heeft hij de ⁴zuivere⁴ waarheid gesproken, en hij mij door zijn ijver met des te meer schaamte in verwarring gebracht, omdat ik zo lang heb durven wachten om u oneindige dank te zeggen voor uw nu beëindigde moeite, die u wel hebt willen nemen om mij ter zake van dit vurige verlangen tevreden te stellen, dat ik met evenveel passie vervuld wenste te zien als dat van ⁵zwangere⁵ dames die wat ze willen ook hartstochtelijk willen.⁷ Rust nu dus uit en heradem; ik zal niet meer met een

4. <secourra>.

5. <vous voyoit plier bagage, ou se garde de vous laisser partir> autograaf.

6. <de vous laisser partir> ten overvloede op p. 619 doorgescreven.

7. <infectâ>.

8. <-moy vos énigmes, afin que je puisse veoir> autograaf.

9. <capable> autograaf.

10. Francesco Salinas, *De musicâ libri VII* (Salamanca 1577).

soortgelijke vervolging terugkomen en ik heb er dikwijls spijt van gehad met een berouw, bijna gelijk aan die ongebreidelde begeerte, die mij op u heeft doen losgaan met zoveel schaamteloosheid. Als ik mij dan niet opmaak om u met alle vormelijkheid te bedanken, wil dan geloven dat dit komt doordat ik in mij niet het nodige vind om ons tevreden te stellen, u noch mij. ^LDaarom heb ik zo gesproken^J en ik verzoek u er niet meer aan te denken.

Betreffende een zaak ^Lvan meer gewicht^J zou ik u niet kunnen zeggen met hoeveel ongenoegen ik de ^Lmoeilijkheden heb gezien waarin wij u hebben laten geraken,^J behoudens het respect dat wij verschuldigd zijn, waar wij dat moeten. ^LWij riepen allen dat onrecht is geschied^J en wensen daarom weinig goeds toe aan ^Lu-weet-wel-wie^J, van wie wij zien dat alleen het geroddel er veel aan moet hebben bijgedragen, niet omdat hij het heeft gewaagd in uw nadeel te spreken, hetgeen ik in mijn aanwezigheid niet zou dulden, maar omdat hij zich lange tijd als ter zake kundig heeft willen voordoen door te voorspellen en vol te houden dat uw missie vergeefs zou zijn en verloren moeite en geld. Weliswaar is er tot heden nog niet veel uitgekomen, maar men moet niet daarom de gezant in de steek laten, zolang men wil dat hij ¹¹τό βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα verdraagt, dat wil zeggen, in de woorden van het evangelie (want ik vrees dat door de honger al uw Grieks u is ontvloden en u heeft verlaten, zoals ratten doen waar de graanzolders leeg zijn): *het gewicht en de hitte van de dag*. U ziet hoe ik zelfs ^Lin de moeilijkste omstandigheden^J het niet kan laten de draak te steken met mijn ^Lambassadeurtje,^J en u wilt wel zo goed zijn dat toe te staan, al was het maar om zo een oude vriend in zijn oude stemming te zien, die hij dankt aan de goddelijke genade, waardoor hij nog steeds is zoals u hem hebt gezien en aangetroffen in ¹²Tubise, 13 à 14 jaar geleden.

Om tot uw onderwerp terug te keren ^Lzeg ik^J dat wij moeite hebben om het geheimschrift van uw laatste ¹³brief te begrijpen, ^Lwaarin was geschreven^J (bekende frase van Cicero) dat de hemel in de havens van Galicië enige zaakgelastigden van Zijne ¹⁴Hoogheid had verwittigd van de droevige toestand ^Lvan zijn ministertje,^J enz., en dat u vervolgens op wonderbaarlijke wijze voor enige maanden was geholpen. Dit is zo raadselachtig dat niemand er wijs uit kan worden. Want wie zijn die liefdadige autoriteiten, en op wiens gezag geven zij u te eten? Als het een zuivere en aanvaardbare zaak betreft, leg ons dat dan uit, en, indien niet, dan vrees ik dat deze niet van lange duur kan zijn, want onze meester is ook de uwe, en, wat erger is, hij is ver van hier en wordt zelfs dermate belegerd en belaagd door de publieke zaak dat het moeilijk is hem te benaderen voor een niet-publieke zaak. Het zal daarom nodig zijn dat u, teneinde het handelen op financieel gebied zonder opdracht te beëindigen, doorgaat met het geld rechtstreeks te lenen tot het bedrag dat hij u heeft toegekend voor uw levensonderhoud. U wordt nadrukkelijk herinnerd aan hetgeen ik lange tijd van mening ben geweest, nl. dat men tenminste de schijn moet ophouden te midden van ^Lde edelen^J die, in de tijd waarin wij leven, zich te onbeschaamd vrolijk maken over ons, en ik ben er zeker van dat men, als men u eenmaal uw biezen zou zien pakken, ervoor zou waken u te laten vertrekken ^Lin een zo zeer verknoeide zaak.^J Verklaart u mij dus uw raadselen, opdat ik kan zien wat ik zou kunnen bijdragen aan uw genoegdoening, ^Lzoals ik moet en vele jaren zal moeten^J sedert de Salinas ^Luit de onderwereld is opgeroepen.^J

Onze beide ¹⁵stamhouders groeien uitstekend en worden ^Lom strijd^J knappe jongens. Men zegt dat [Jacoba Teding van] ^LBerckhout^J ons een derde belooft over 7 of 8 maanden. Uit vrees dat de wereld vergaat zult u wel toestaan dat ik u mededeel dat sedert enige weken de arme mevrouw [Geertruida Huygens, echtgenote van Philips Doublet, heer] van Sint-Annaland voor het eerst weer de raamijzers is gaan zien, en nu herkent zij een citroen in onze hand, ziet ze haar gezicht in de spiegel, ^Lniet zoals de adelaar of de slang van Epidauros,^J en steeds ziet ze de handen van de kamervrouw die haar kapt bewegen, hetgeen hier als een half-wonder geldt en het helemaal zal zijn wanneer de goede God zich ermee tevreden zal stellen haar met één enkele gesel te kastijden, want die andere vaak optredende angst, die haar het slapen gedurende drie of vier nachten achter elkaar verhindert, is zeer bezwaarlijk en veroorzaakt medelijden bij wie dat ziet. Het schijnt dat de staar, slecht

11. Matteus 20:12: 'Deze laatsten hebben één uur gewerkt en gij hebt hen met ons gelijkgesteld, *die een zware dag en de hitte* hebben doorstaan.'

12. Huygens en Chièze ontmoetten elkaar voor het eerst te Tubise (Henegouwen) op 14 oktober 1661, toen Huygens op weg was naar Frankrijk.

13. Chièze aan Huygens, 4 juli 1674 (6945).

14. Willem III.

15. Constantijn (IV) Huygens en Philips Doublet jr.

behandeld of gescheurd (naar het zeggen van Foy) zou kunnen afnemen bij het verschrompelen en aldus enige ruimte maken voor de pupil, die beter lijkt dan zij heeft gedaan. Laten wij hopen en laten wij God beschikken.

Ik bid hem u allen weer in goede gezondheid naar Holland terug te brengen, want het is werkelijk te lang om het hoofd onder water te houden. Ons grote en mooie leger wordt heden geconfronteerd met dat van mijnheer de ¹⁶prins van Condé. Wij wachten met ongeduld op hetgeen er gaat gebeuren, of niet, tussen twee zo grote bullebakken, die maar nauwelijks van elkaar kunnen scheiden zonder te bijten of te grommen. God zegene de beraadslagingen en de uitkomsten; de crisis is verschrikkelijk.

[SÉBASTIEN CHIÈZE] (MADRID)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
29 AUGUSTUS 1674
6953

Antwoord op Huygens' brief van 3 augustus 1674 (6948).

Samenvatting: Chièze beklagt zich over de behandeling door de Nederlandse autoriteiten. Men geeft hem te weinig geld en laat hem maar in Spanje zitten voor een missie die nooit iets zal opleveren. Hij geeft een verslag van zijn werkzaamheden van de afgelopen periode.

Bijlage: Chièze aan Lira.

Chièze schreef opnieuw op 19 december 1674 (6961). De onderhavige brief is door Huygens beantwoord op 24 januari 1675 (6975).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 34: brief (dubbelvel en enkelvel and single sheet, 15x21cm, abcd, ef | -; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 6, nr. 6953, pp. 354-356: volledig.

Namen: Hieronymus van Beverningh; Laurens Buysero sr.; Laurens Buysero jr. (heer van Ginhoven); Caspar Fagel [?]; William Godolphin; Luis de Grenada; Christiaan Huygens; Constantijn Huygens jr.; Lodewijk Huygens; Susanna Huygens; Karel II (koning van Spanje); Diego de la Torre; Emanuel de Lira; Marguérite-Isabelle de Mérode (gravin van Isenghien); Maria Anna van; Adriaen Paets; Francisco Salinas; Willem III.

Plaatsen: Engeland; Franche-Comté; Galicië; La Coruña; Spanje.

Titel: *De musicâ* (Salinas 1577).

Glossarium: note (noot).

Transcriptie

À Madrid le 29e Aoust 1674.

Je vois bien, Monsieur, par vostre charitable lettre du 3 de ce mois que *las ¹cuytas* se doivent raconter d'un ton douloureux, *y que lo he errado*, en voulant me chatouiller pour vous faire rire au récit de mes maux, et du secours passager qui m'est venu si à propos. Vous saurez donc (si desjà ne le savez) qu'il y a près de dix mois que, prévoyant la perte inévitable de la Bourgoigne, j'avois prie Son Altesse Sérénissime de m'assigner un autre fond pour ma subsistance, en insinuant que ce fut sur les parties casuelles que depuis la guèrre elle tire des prises, qui se font sur les costes de Galice, du mauvais usage desquelles j'avois esté adverty et donné avis à Son Altesse. Monsieur de Buysero, père et filz, successivement me faisoient espérer de m'obtenir de courier à autre un ordre pour cella. Ma nécessité augmentant, et la Bourgoigne estant attaqué dez le mois de Février, je priay par lettres les Commissaires de Son Altesse à La Coroigne de m'aviser, s'ils avoyent quelque fond en main, et de me garder une petite somme, jusques'à ce que l'ordre de Son Altesse, dont Messieurs de Buysero me donnoient espérance, fut parvenu en mes mains. Ces Messieurs, sans plus long delay ny cérémonie, m'envoyèrent au mois de Juin une lettre de change de 5000 florins. J'en donnay d'abord avis à Son Altesse et à Monsieur de Geinhoven, la chose estant encor en son entier et ladite somme déposée chez Monsieur l'Ambassadeur de | b | Hollande. C'est ce secours céleste, dont j'avois voulu vous parler par ma dernière.

Le tems et la nécessité pressant, je m'en suis servy, et il me reste entre les mains de Monsieur l'Ambassadeur pour quelques mois encor de subsistance après quoy, si le ciel n'en est pas d'accord, il ne seroit pas juste de me laisser mourir. J'en escriray encor à Son Altesse Sérénissime, mais si vous, Monsieur, ne m'appuyez auprès d'elle, qui est ce qui peut m'asseurer que, dans les grandes ocupations où ce Prince est continuellement, il daignera me respondre sur cet article. Par toutes mes précédentes j'ay prié Monsieur de Geinhoven d'en conférer avec vous, et ainsy j'avois sujet de croire qu'il vous deschiffreroit l'endroit de ma lettre, qui vous a paru obscur, comme je me persuade encor que vous ne me laisserez pas dans les expédiens. Il y a plus de trois ans que j'ay insinué à Son Altesse celluy de me rapeller, ou d'en faire du moins le semblant.

1. Worp: <cuyras>.

J'en priay instamment Monsieur de Beverning à son despart, et quoyque mes lettres ayent esté depuis ce tems-là assez positives sur ce chapitre, elles n'ont fait que m'en attirer une de Son Altesse (pour faire voir aux ministres), qui parloit de mon rappel prochain, si on ne luy donnoit pas contentement sur une affaire que j'ay du depuis emportée, au grand estonnement de tous les ministres estrangers qui sont en cette cour et qui savent qu'elle est encor plus chiche de tiltres que | c | d'argent.

C'est le malheur du tems que je n'en ay point touché encor, mais j'ay du moins la consolation de n'avoir rien oublié à dire à la Reyne et aux ministres, et d'avoir en main de marques de la satisfaction que Son Altesse a de mon procéder. Je vois bien que le Maistre a ses raisons de mesnager l'Espagne, puis qu'on a trouvé à propos par delà que Monsieur l'Ambassadeur ne fit pour encor aucun devoir pour m'assister dans cette sollicitation. Par cette raison je n'ay pas voulu remettre celluy d'Angleterre sur les rangs. Mais à leur deffaut je ne mesnage rien, *facit indignatio versum*, et je donne chasque jour de mémoires chagrins. J'escriz aux ministres de billetz, qui ne sont pas doux, menaçant des maux que le deffaut de paiement peut produire, mesme pendant la guèrre, et en effectz, dez que Son Altesse fera seulement semblant de mettre les reprèsailles en jeu, comme j'ay tousjours esté d'avis qu'on fit, vous verrez ces gens icy changer de notes et chercher eux-mesmes les moyens de satisfaire Son Altesse. Ils n'ont jamais voulu respondre sur ceux que Monsieur de Beverning et moy avions proposez, mais comme les choses ont changé avantageusement pour Son Altesse depuis | d | ce tems-là, Messieurs les Espaignolz changeront aussy de méthode.

J'ay préparé depuis quelque mois un mémorial qui est une espèce de déclaration de guèrre, mais Monsieur l'Ambassadeur me retient le bras, sous le bon plaisir de Son Altesse, à laquelle il en a escrit de mesme qu'à Monsieur le Pensionnaire Fagel, de crainte que cella ne nuise à une demande qu'il a fait à la Reyne, au nom et par ordre exprez de l'Estat pour la cassation de la sentence donnée jadis par la Cour Féodalle de Brabant en faveur de la Comtesse d'Isenguien. Mais Son Éminence craint que la transaction passée en suite n'y soit un obstacle invincible.

En tout cas, je suis averty que la Comtesse fait quelque proposition au Roy pour son paiement, et que Sa Majesté consentira volontiers à se charger de la debte. Vous jugez bien, Monsieur, qu'il ne tiendra qu'à Son Altesse Sérénissime de se faire payer du reste, et que les voyes fortes qu'il tesmoignera vouloir prendre en procureront icy de douces. Il n'y a présentement icy que pure misère, et la nécessité présente de cette cour est au-dessus de toutes les reigles de la politique, de mesme que celle de la faim a esté à mon esgard au-dessus de toute autre considération, et que, voyant du pain cuit, je n'ay peu m'empescher de me ruer dessus. Tirez-moy, s'il vous plaît, Monsieur, de cette terrible | e | nécessité, et cependant, si l'on chicanoit par delà ces honnestes commissaires de La Coruña, je vous prie d'estre leur protecteur, puisqu'ils ont creu rendre un grand service à Son Altesse, en sauvant l'honneur du Maistre et la personne de son ministre dans un pays où le plus grand ambassadeur n'a pas de credit pour vivre un seul jour sans argent. Pour ne faire pas moins qu'aucun de ceux de la seconde classe, *ut nunc sunt mores*, j'ay à l'heure que je vous parle seize bouches à nourrir, sans compter mes quatre mules, et ces seize bouches, qui par malheur ont des meilleurs dentz que moy, vous demandent, Monsieur, *panem aut missionem*.

Je suis très-ayse que Salinas soit à vostre gré. *Fray Luis* de Grenada n'attend qu'une commodité pour le suivre. Préparez cependant vostre liste de commissions pour quand le ciel pitoyable me voudra tirer de cette valée de misère et de chagrins, pour retourner à *loz piez de Vuestra Señoría Illustrísima* et de la nombreuse descendance, que Messieurs voz filz vous vont bastissant, et ma joye sera achevée, si elle peut estre veue de Madame de Saint-Annelant. | f |

Nous enterrasmes hyer-soir Monsieur *Don Diego* de la Torre, Secrétaire d'Estat, le meilleur ministre de cette couronne, et le plus grand amy que j'eusse à Madrit. Le public et Son Altesse y perdent beaucoup. Quand vous ferez le compliment de pésame à Monsieur *Don Manuel* de Lira, son beau-filz, ayez, s'il luy plaît, la bonté de luy faire rendre cette inclose, et d'y faire changer de subscription, si celle-cy n'est pas suivant les tiltres qu'on luy donne maintenant par delà.

Vertaling

Madrid, 29 augustus 1674.

Ik begrijp goed, mijnheer, door uw barmhartige ²brief van de derde van deze maand, dat ¹‘slecht nieuws’ op smartelijke toon moet worden verteld, ¹‘en dat ik het verkeerd heb gedaan’ door mijzelf te willen kietelen om u te laten lachen om het verslag van mijn moeilijkheden en van de kortstondige hulp die mij zo van pas is gekomen. U moet weten (als u het al niet wist) dat ik bijna tien maanden geleden, het onvermijdelijke verlies van de Franche-Comté voorziend, aan Zijne Doorluchtige ³Hoogheid heb verzocht mij een andere basis voor mijn levensonderhoud toe te wijzen, daarbij zinspelend op de toevallige inkomsten die hij sedert het begin van de oorlog trekt uit de scheepsbuit die op de kusten van Galicië wordt gemaakt, over het slechte gebruik waarvan ik was ingelicht, en ik heb aan Zijne Hoogheid mijn mening gegeven. De heren Buysero, ⁴vader en ⁵zoon, hebben mij na elkaar doen hopen dat ik met deze of de volgende post een machtiging daartoe zou krijgen. Aangezien mijn nood toenam en de Franche-Comté sedert de maand februari werd aangevallen, heb ik schriftelijk aan de zaakwaarnemers van Zijne Hoogheid in La Coruña gevraagd mij mede te delen of zij over enige geldmiddelen beschikten en of zij voor mij een klein bedrag wilden reserveren tot de machtiging van Zijne Hoogheid, waarop de heren Buysero mij deden hopen, in mijn bezit was gekomen. Deze heren hebben mij, zonder langer dralen of plichtplegingen, in juni een wissel van vijfduizend gulden gezonden. Ik heb dit meteen meegedeeld aan Zijne Hoogheid en aan de ⁶heer van Ginhoven, toen het bedrag nog niet aangesproken was en het genoemde bedrag bij ⁷mijnheer de ambassadeur van Holland was gedeponereerd. Het is deze hemelse hulp waarover ik u heb willen spreken in mijn laatste ⁸brief.

Daar de tijd en de nood drongen, heb ik mij ervan bediend en mij rest, onder beheer bij mijnheer de ambassadeur, nog levensonderhoud voor enige maanden, waarna, als de hemel het er niet mee eens is, het onrechtvaardig zou zijn mij te laten sterven. Ik zal er weer aan Zijne Hoogheid over schrijven, maar als u, mijnheer, mij niet steunt bij hem, wie kan mij dan verzekeren dat de prins, bij de belangrijke bezigheden die hij voortdurend heeft, zich zal verwaardigen mij over dit onderwerp antwoord te geven? In al mijn vorige brieven heb ik de heer van Ginhoven verzocht er met u over te spreken en daardoor had ik reden om te denken dat hij de plaats in mijn brief, die u duister voorkwam, voor u zou kunnen verduidelijken, zoals ik er nog steeds van overtuigd ben, dat u mij niet zonder uitwegen zult laten zitten. *Al meer dan drie jaar heb ik aangedrongen* bij Zijne Hoogheid op de uitweg mij terug te roepen of tenminste te doen alsof. Ik heb de heer [Hieronymus] van Beverningh bij zijn vertrek er dringend om verzocht, en hoewel mijn brieven sedert dat tijdstip zeer positief waren over dat onderwerp, hebben zij niets anders uitgericht dan mij een brief van Zijne Hoogheid te bezorgen (om aan de ministers te tonen), die sprak van mijn aanstaande terugroeping als men hem geen genoegdoening zou verschaffen in een zaak waarmee ik me sindsdien bezig heb moeten houden, tot grote verbazing van alle buitenlandse gezanten die aan dit hof zijn verbonden en die weten dat ⁹zij zuiniger is met schuldbekentenissen dan met geld.

Het is in deze tijd ongelukkig dat ik daarvan nog helemaal niets in handen heb, maar ik heb tenminste de troost dat ik niets heb verzuimd te zeggen aan de koningin en de ministers, en dat ik beschik over de betuigingen van tevredenheid van Zijne Hoogheid over mijn wijze van optreden. Ik begrijp best dat de meester redenen heeft om Spanje te ontzien, vervolgens dat men het van Hollandse zijde passend vond dat mijnheer de ambassadeur het steeds niet als zijn plicht zag mij bij mijn aandringen te ondersteunen. Daarom wilde ik de Engelse ¹⁰ambassadeur niet zijn plaats *weer laten innemen* in het strijdperk. Maar bij hun afwezigheid breng

2. Huygens aan Chièze, 3 augustus 1674 (6948).

3. Willem III.

4. Laurens Buysero sr.

5. Laurens Buysero jr.

6. Laurens Buysero jr.

7. Adriaen Paets.

8. Chièze aan Huygens, 4 juli 1674 (6945).

9. Anna Maria van Oostenrijk.

10. William Godolphin.

ik niets tot stand, ^Lveroorzaakt verontwaardiging het tegendeel,^L en produceer ik iedere dag droeve mémoires. Aan de ministers heb ik brieven geschreven die niet vriendelijk waren, dreigend met nare dingen die uit hun in gebreke blijven met betalen konden voortvloeien, zelfs gedurende de oorlog, en heus, van het moment af dat Zijne Hoogheid de schijn zal wekken tegenmaatregelen in het geding te brengen, zoals ik steeds van mening was dat men moest doen, zult u die lieden hier van toon zien veranderen en hen zelf de middelen zien zoeken om aan Zijne Hoogheid genoegdoening te verschaffen. Zij hebben nooit willen antwoorden op hetgeen de heer van Beverningh en ik hebben voorgesteld, maar aangezien de zaken sinds die tijd in het voordeel van Zijne Hoogheid zijn veranderd, zullen de heren Spanjaarden ook van methode veranderen.

Ik heb sinds enige tijd een nota voorbereid die een soort van oorlogsverklaring is, maar mijnheer de ambassadeur weerhoudt mij (ingevolge de wil van Zijne Hoogheid, aan wie hij erover heeft geschreven, evenals aan mijnheer de raadspensionaris [Caspar] Fagel) uit vrees dat deze nota een nadelige invloed zal hebben op een verzoek dat hij aan de koningin heeft gericht, namens, en in opdracht van de staat, tot vernietiging van het vonnis dat vroeger is geveld door het feodale hof van Brabant ten gunste van [mevrouw Marguérîte Isabelle de Mérode], gravin van Isenghien. Maar Zijne Eminentie vreest dat de transactie, die vervolgens tot stand kwam, daarvoor een onoverwinbare hindernis zal vormen.

Hoe dan ook, ik ben erover ingelicht dat de ¹¹gravin aan de ¹²koning een of ander voorstel voor de betaling zal doen en dat Zijne Majesteit gaarne ermee zal instemmen de schuld te zijnen laste te nemen. U zult ook van oordeel zijn, mijnheer, dat het slechts van Zijne Hoogheid zal afhangen om zich het overige te laten betalen, en dat de krachtige middelen die hij blijkt te willen gaan hanteren *hier zwakke werking* zullen hebben. Er heerst hier vandaag de dag niets dan ellende en de huidige nood van het hof gaat boven alle regels van de politiek, evenals die van de honger in mijn geval boven iedere andere overweging ging, zodat ik, gebakken brood ziende, mij niet kon weerhouden mij erop te storten. Haalt u mij alstublieft, mijnheer, uit deze verschrikkelijke nood, en intussen, als men in Holland die brave zaakgelastigden uit La Coruña mocht lastigvallen, verzoek ik u hun beschermer te willen zijn, want zij dachten Zijne Hoogheid een grote dienst te bewijzen door de eer van de ¹³meester te redden en ook de persoon van zijn ¹⁴afgezant, in een land waar de belangrijkste ambassadeur geen dag krediet krijgt om te leven zonder geld. Om niet achter te blijven bij wie dan ook uit de tweede groep, ^Lzoals nu de gewoonte is,^L heb ik op het ogenblik dat ik mij tot u richt zestien monden te voeden, zonder mijn vier muilieren mee te rekenen, en deze zestien monden, die ongelukkigerwijze betere tanden hebben dan ik, vragen u, mijnheer, om ^Lbrood of wegzending.^L

Het verheugt mij zeer dat de ¹⁵Salinas naar uw zin is. ^LBroeder^L Luis de Grenada wacht slechts op een gelegenheid om hem te volgen. Maakt u intussen maar een boodschappenlijst voor wanneer de medelijdende hemel mij uit dit tranendal wil halen om terug te keren ^Laan uw voeten^L en die van de talloze nakomelingen die uw zonen voor u verwekken, en mijn vreugde zal volmaakt zijn als ¹⁶mevrouw van Sint-Annaland die zal kunnen zien.

Wij hebben de heer Diego de la Torre, staatssecretaris, de beste minister van deze kroon en de beste vriend die ik in Madrid had, gisteravond begraven. De openbare zaak en Zijne Hoogheid lijden hierdoor een groot verlies. Als u uw deelneming betuigt aan de heer Emanuel de Lira, zijn schoonzoon, weest u dan alstublieft zo goed hem het bijgeslotene te overhandigen en de adressering te wijzigen als die niet in overeenstemming is met de titels die men hem daarginds momenteel geeft.

11. Marguerite-Isabelle de Mérode.

12. Karel II, koning van Spanje.

13. Willem III.

14. Chièze

15. Francisco Salinas, *De musicâ libri VII* (Salamanca 1577).

16. Geertruida Huygens.

[CONSTANTIJN HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN CHRISTOPHER WREN [LONDEN]
7 OKTOBER 1674
6954

Samenvatting: Huygens beveelt Jacob Jehuda Leon aan, die in Engeland zijn maquette van de tempel van Salomo wil komen laten zien. Huygens beveelt hem aan bij Wren, en verzoekt deze hem uit Huygens' naam te introduceren bij de aartsbisschop van Canterbury.

Door Leon naar Wren gebracht.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLVIII, fol. 5rv: afschrift (apograaf).

Vroegere uitgave: Worp 6, nr. 6954, pp. 356-357: volledig.

Namen: Henry (graaf van Arlington); Jacob Jehuda Leon; Francisco de Melos; Heinrich Oldenburg; Salomo; Gilbert Sheldon; Juan Bautista de Vilalpando.

Plaats: Engeland.

Titel: *Lætatus sum* (Psalm 121/122 = *Pathodia* 16).

Glossarium: psalme (psalm).

Transcriptie

Doctor ... Wren, Survayer of the King's buildings.

Haghe, the 7 of October 1674.

This bearer is a Jew by birth and profession, and I bound to him for some instructions I had from him, long agoe, in the Hebrew literature. This maketh me grant him the adresses he desireth of me. His intention being to shew in England a curious model of the Temple of Salomon, he hath been about to contrive these many years, whereby he doth presume to have demonstrated and corrected an infinite number of errors and paralogismes of our most learned schollars, who have meddled with the exposition of that holy fabrick, and most specially of the Jesuit Villalpandus, who, as you know, Sir, has handled the matter *ingenti cum fastu et apparatu, ut solent isti*. I make no question but many of your divines and other *virtuosi* will take some pleasure to heare the Isralite discourse upon his architecture and the conformity of it with the genuine truth of the Holy Text, but, Sir, before all, I have thought I was to bring him acquainted with yourself, who are able to judge of the matter upon better and surer grounds than any man living. I give him also letters | 5v | to the Portingal Ambassador, to Mylord Arlington and Mr. Oldenburg, that some notice may be taken of him, both at the court, and amongst those of the Royal Society. If you will be so good as to direct him unto mylord archbishop of Canterbury, his Grace, even in my name, I am sure the noble prelat will take it *pro more suo* friendly, and remember with me the Psalme: ¹*Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.* I pray, Sir, lett his Grace find here my humble and most devoted respect, and for your part I beleeve I doe still remember your excellent merits, and in consideration of them am and always shew to be,

Sir,

your most humble and affectionate servant.

I find no copy about me of a French discourse I ²read in England concerning the cleaning of London streets; if it were possible ³you could procure me one, I wo[u]ld receive it as a special favour.

1. Psalmus 121/122, 1.

2. <wrote>, maar dat moet wel fout zijn.

3. Er lijkt te staan: <yr> = <your>.

Vertaling

Aan Doctor Wren, opzichter van de gebouwen des konings.

Den Haag, 7 oktober 1674.

⁴Brenger dezès is een jood van afkomst en belijdenis, en ik ben hem verplicht vanwege enige hulp, die ik, lang geleden, van hem heb gehad bij het leren lezen van Hebreeuws. Hierom heb ik hem de aanbevelingsbrieven gegeven waarom hij heeft gevraagd. Daar het zijn bedoeling is in Engeland een opmerkelijke ⁵maquette van de tempel van Salomo te komen tonen, waaraan hij vele jaren heeft gewerkt, met betrekking tot welke hij met recht kan volhouden dat hij een oneindig aantal fouten en paralogismen heeft blootgelegd en gecorrigeerd, [afkomstig] van onze meest geleerde wetenschappers, die zich hebben ingelaten met een uiteenzetting over dit gewijde bouwwerk, en met name de jezuïet [Juan Bautista de] Vilalpando, die, zoals u weet, mijnheer, de kwestie behandeld heeft ⁶met enorme toewijding, zoals zij dat gewend zijn te doen.⁷ Ik twijfel er niet aan dat velen van uw geestelijken en andere ⁸deskundigen⁹ er een zeker genoeg in zullen scheppen kennis te nemen van het betoog van deze jood over zijn architecturale ideeën en de mate van conformiteit ervan met de onbetwiste waarheid van de Heilige Schrift, maar, mijnheer, voor alles heb ik gemeend hem in contact te moeten brengen met ú, aangezien u dit soort zaken beter kunt beoordelen dan wie dan ook. Ik hem hem eveneens ⁶ ⁷ ⁸brieven meegegeven voor de ⁹ambassadeur van Portugal, de ¹⁰heer Arlington en de heer [Henry] Oldenburg, opdat men enige notitie van hem neme, zowel aan het hof als bij de Royal Society. Wanneer u zo goed wilt zijn hem verder te verwijzen naar Zijne Eminentie mijnheer de ¹¹aartsbisschop van Canterbury, dan ben ik er zeker van, zelfs wanneer dit uit mijn naam gebeurt, dat deze edele prelaat dat ¹²volgens zijn gewoonte¹² vriendelijk zal opvatten, en samen met mij zich het psalmvers zal willen herinneren: ¹²Ik verblijd mij om wat mij is gezegd, laten wij gaan naar het huis van de Heer.¹² Ik verzoek u, mijnheer, ervoor te zorgen dat Zijne Eminentie in deze mijn nederig en toegewijd respect moge aantreffen, en wat u betreft meen ik dat ik me nog steeds uw voortreffelijke verdiensten herinner, welke overweging maakt dat ik ben en altijd zal tonen te zijn,

mijnheer,

uw nederige en toegewijde dienaar.

Ik heb vastgesteld dat ik geen exemplaar hier bij de hand heb van het Franse betoog dat ik in Engeland heb gelezen, en dat handelde over het schoonmaken van de straten van Londen. Wanneer het mogelijk zou zijn dat u mij een exemplaar zou verschaffen, zou ik dat gaarne als een bijzondere gunst ontvangen.

4. Jacob Jehuda Leon.

5. Zie hierover Offenbergh 1993. De maquette was reeds door Philip Skippon in 1663 bekeken (Jacobson Jensen, nr. 58).

6. Huygens aan Melos, 7 oktober 1674 (6955).

7. Huygens aan Bennet, 7 oktober 1674 (Worp 6, nr. 6956, p. 357).

8. Huygens aan Oldenburg, 7 oktober 1674 (verloren).

9. Francisco de Melos.

10. Henry Bennet, graaf van Arlington.

11. Gilbert Sheldon.

12. Psalmus 121/122, 1.

[CONSTANTIJN HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN FRANCISCO DE MELOS [LONDEN]
7 OKTOBER 1674
6955

Samenvatting: Huygens geeft een introductie voor Jacob Jehuda Leon, die gaarne zijn model van de tempel van Salomo aan het Engelse hof wil komen zien laten, bij Melos. In het postscriptum spreekt Huygens de verwachting uit dat Melos zich zeer zal amuseren wanneer hij eens naar Killigrew, tot wie Huygens Melos reeds een introductie had verschaft, gaat luisteren.

Door Leon aan Melos gebracht.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 3, pp. 637-638: afschrift vóór verzending (autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 6, nr. 6955, p. 357: samenvatting.

Namen: Judith Killigrew; Jacoba Jehuda Leon; Charles de Marguetel (heer van Evremont); Salomo.

Plaats: Engeland.

Transcriptie

Copie.

Ad Francesco de Melos, Ambassadeur de Portugal, auprès du Roy de la Grande Bretagne.

À La Haye, ce 7e Octobre 1674.

Monsieur,

La peine que cest' Israelite a pris autrefois à me donner quelque' instruction ès lettres Hébraïques, m'¹oblige de condescendre à la prière qu'il me fait de luy departir quelque adresse en cour d'Angleterre, où il s'est proposé d'aller faire admirer un grand et pertinent modelle du Temple de Salomon, auquel il y a longues années qu'il travaille avec beaucoup de curieuse recherche, au moyen de quoy il prétend avoir convaincu d'une infinité d'erreurs, tous ceux de nos plus sçavans auteurs, qui se sont melez d'examiner et de nous représenter ceste fameuse pièce d'architecture divine. Il parle la langue de la Reine; peut estre est-il du país. Si vous jugez, Monsieur, que Sa Majesté, qui connoit toutes les belles choses par lecture, pourroit prendre la patience de l'entendre proner sur sa fabrique, qui n'est pas chose contemptible, je vous supplie très-humblement de l'y vouloir achémener par l'honneur de vostre assistance, en me continuant, s'il vous plaist, la grace de tenir pour vérité très-constante que je suis | 638 | autant et plus qu'homme du monde,

Monsieur,

de vostre excellence très-humble et très-ob[é]issant serviteur
[etc.]

Je voudroy, Monsieur, vous pouvoir supplier d'aggréer que Monsieur le Sieur Evremont trouve icy les assurances de ma très-humble affection à son service. Si après le chemin que je vous ay frayé vers l'admirable dame Killigreu, vous cessez l'un ou l'autre d'aller entendre ses merveilles, *vos ego sed motum praestat compescere*.

1. <obligent>.

Vertaling

⌞Aan⌟ Francesco de Melos, ambassadeur van Portugal bij de koning van Groot-Brittannië.

Den Haag, 7 oktober 1674.

Mijnheer,

De moeite die deze ²jood zich ooit heeft getroost mij wat kennis bij te geven van het Hebreeuws, verplicht mij in te gaan op het verzoek dat hij mij deed om hem een introductie te geven aan het Engelse hof, waar hij van plan is een grote en doordachte maquette van de tempel van Salomo te laten bewonderen, waaraan hij jarenlang heeft gewerkt, met grondig en interessant onderzoek, waarmee hij beweert oneindig veel fouten te hebben geëlimineerd, welke afkomstig waren van onze grootste geleerden, die tot nu toe bezig zijn geweest met het onderzoeken en ons een voorstelling geven van dit beroemde specimen van goddelijke architectuur. Hij spreekt de ³taal van de ⁴koningin; wellicht is hij uit hetzelfde ⁵land geboortig. Wanneer u van oordeel bent, mijnheer, dat Hare Majesteit, die middels lezen alle schone zaken kent, het geduld zou kunnen opbrengen hem aan te horen wanneer hij de loftrumpet steekt over zijn schepping, die zeker achtenswaard kan worden genoemd, dan verzoek ik u nederig hem daarnaar te leiden door de eer van uw assistentie, terwijl u mij, als het u belieft, de eer blijft gunnen als blijvende waarheid te zien dat ik ben, evenzeer als en meer dan wie ook ter wereld,

mijnheer,

van uwe excellentie
de nederige en gehoorzame dienaar
[enz.]

Ik zou u willen kunnen verzoeken, mijnheer, erin toe te stemmen dat de ⁶heer Evremont in deze de verzekering van mijn nederige toewijding aan zijn dienst mag aantreffen. Wanneer u, nadat ik u de weg heb gebaand naar de bewonderenswaardige vrouwe [Judith] Killigrew, de een of ander toestaat naar haar wonderen te gaan luisteren, ⌞zal ik u dat ook toestaan, maar het is beter de aandrang te beperken.⌟

2. Jacob Jehuda Leon.

3. Portugees.

4. Catharina van Bragança.

5. Portugal.

6. Charles de Marguetel, heer van Evremont.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN JOHANN FRIEDRICH BOECKELMANN [LEIDEN]
15 OKTOBER 1674
6956A

Naar aanleiding van een verloren gegane brief van Boeckelman, vermoedelijk met daarbij muziek.

Samenvatting: Huygens stuurt Boeckelmann wat muziek, die hij hem reeds lange tijd in het vooruitzicht had gesteld.

Bijlage: muziek (vermoedelijk van Engelse componisten, zoals het antwoord suggereert).

Door Boeckelmann beantwoord op 28 oktober 1674 (**6957**).

Primaire bronnen: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIV, nr. 518, fol. 628r: ontwerp (autograaf).

— Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLV, nr. 518, fol. 180v-181r: later afschrift naar ontwerp (Constantijn [V] Huygens).

Vroegere uitgave: Rasch 2007, nr. 6956A, pp. 1191-1192: volledig, met Nederlandse vertaling.

Glossarium: musicus (muzikaal).

Transcriptie

¹J.Fr^o. Böckelmanno.

²1674.

Prævenisti me, ut soles, vir nobilissime, me et officii vicem. Quod debitori erat, creditor occupasti. Facis, inquam, pro more tuo, qui est humanitate neminem non prævenire. Me quidem hic rubore perfudisti, qui quas tibi chartulas ultrò destinaveram, nescio quâ socordiâ neglexi transmittere, donec ipse aurem mihi velleres, quod certè factum nolim. Ecce igitur de acervo meo musico, potissima quæque, et quæ tibi maximè ad palatum | 181r | credidi. Verè fruere tanquam meis, id est, planè istinc tuis. Fidei tuæ perquam securè omnia committo, satis certus etiam sine indice vel inventario singula ad me relatum iri, postquam te eorum satias ceperit. Vale, vir humanissime, et me ama, qui hoc ut merear operam usque daturus sum. Hagæ-Comitis, Idibus Octobribus 1674.

Verè tuus,
[etc.]

De arcano contra arthritidem multum tibi debeo. Plusculum fortassis infeliciores alii debitori sunt, quibus tuo nomine et quasi ex fideicommisso contingit succurrere.

Vertaling

Aan Johann Friedrich Boeckelmann.

1674.

U bent mij, zoals gewoonlijk, edele heer, vóór geweest, mijzelf en ook mijn beurt van dienstverlening. Wat voor de schuldenaar was, heeft u als schuldeiser vervuld. U deed dit, zeg ik, op uw manier, dat wil zeggen, dat niemand u in goedgunstigheid voor kan zijn. U hebt mij het schaamrood op de kaken gebracht, omdat ik heb verzuimd de vellen die ik u allang had toebedacht om ik weet niet wat voor zorgeloosheid, u ook werkelijk toe te zenden, totdat u zelf mij aan mijn jasje hebt getrokken, wat ik liever niet had laten gebeuren. Ziehier dus uit

1. KA XLV: <Eidem.>.

2. KA XLV: geen jaartal boven de brief.

mijn muzikale oogst wat van het allerbeste en wat ik het meest aan uw smaak tegemoet vond komen. Geniet waarlijk van mijn zaken en beschouw wat van mij komt als vanzelf van u zijnde. Ik vertrouw alles zonder voorbehoud aan u toe, in voldoende zekerheid dat zelfs zonder inventarislijst elk stuk aan mij zal worden teruggestuurd, wanneer u er genoeg van hebt gekregen. Gegroet, edele heer, en denk aan mij, die moeite zal doen om dit te verdienen. Den Haag. 15 oktober 1674.

Waarlijk de uwe,
[enz.]

Voor het middel tegen de reumatiek ben ik u veel dank verschuldigd. Misschien zullen andere ongelukkigen nog meer dankbaar zijn, die bijgestaan kunnen worden uit uw naam en als het ware door mijn bemiddeling.

JOHANN FRIEDRIECH BOECKELMANN (LEIDEN)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
28 OKTOBER 1674
6957

Antwoord op Huygens' brief van 15 oktober 1674 (**6956A**).

Samenvatting: Boeckelman dankt Huygens voor de toezending van muziek, kennelijk Engelse, van polyfone (fugatische) aard. Hij zal bij eerste gelegenheid wat terugzenden. Hij is niet in de gelegenheid geweest Huygens persoonlijk te komen bedanken.

Primaire bron: Amsterdam, Univ. Bibl., Hs. 28, omslag X: brief (dubbelvel, 15x20cm, ac|d; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 6, nr. 6957, p. 357: samenvatting.

— Rasch 2007, nr. 6957, pp. 1192-1194: volledig, met Nederlandse vertaling.

Plaatsen: Engeland; Frankrijk; Italië.

Glossarium: fuga (imitatie); musicus (muzikaal).

Transcriptie

Mijnheer

Mijnheer de Heer van Zuilichem, etc.

Gravenhage.

Illustris Domine,

Nec thymus apibus, nec ros cicadis gratior potest esse quam fuit mihi thesaurus ille quem misisti musicus. Est sua cuique musæ indoles. Gallica hilarem juvat animum; Italica attollit devotum. Sed doctas aures ipsumque aded artificem in sui admirationem rapit magis Anglica, in cujus perpetuo mirabilique fugarum contextu nescio quid arcanæ et artis lateat et dulcedinis. Quare hujus tantam tibi (Illustris Domine) esse copiam haud miror, cui et multorum colligendorum occasio fuit multa, et ex multis meliora seligendi exactissimum non defuit iudicium. Quod autem meam inde sublevare voluisti inopiam, summum est beneficium, quo ipso aliisque quamplurimis me ita obstrinxisti ut vel animam tibi debeam. Quod ergo ingenui debitoris est, utar re commodatâ bonâ fide, eamque integram nec deteriorem | c | sine morâ longiori restituam, tum id maximè agam, ne te ullius in me collati poeniteat beneficii. Gratias autem quas eo nomine nunc ago maximas; coram citiusque egissem, nisi alia atque alia intercessissent. Vale, Illustris Domine, nobisque porro fave et salve ab

Illustris Nominis Tui observantissimo,
J. Friderico Bökelman.

Lugduni-Batavorum, V Kalendas Novembres MDCLXXIV.

Vertaling

Aan de heer van Zuilichem, enz.

Den Haag.

Edele heer,

De tijm kan de bijen niet meer hebben bekoord, noch de dauw de krekels, dan mij de muzikale schat die u mij hebt gestuurd. Elk land heeft zijn eigen muzikale verdienste. De Franse muziek behaagt de vrolijke geest; de Italiaanse de gewijde. Maar de Engelse brengt nog meer de geleerde oren en de speler zelf in vervoering en dwingt bewondering af, in het voortdurend en wonderbaarlijk weefsel van imitaties waarvan ik weet niet wat voor wonder, kunst en zoetheid verscholen is. Daarom verbaast het mij allerminst dat u, edele heer, daarvan zo'n grote voorraad hebt, omdat u immers zo vaak de gelegenheid had er veel van uit te zoeken en tevens het onfeilbaar vermogen u niet ontbrak om uit de veelheid het beste te kiezen. Dat u zo mijn onbekendheid met deze muziek heeft willen wegnemen, is wel de grootste weldaad, waardoor u naast verschillende andere mij zo aan u hebt verplicht, dat ik als het ware mijn levensvreugde aan u te danken heb. Omdat het de ware schuldenaar zo betaamt, zal ik het geleende goed in goede trouw benutten, en u het vervolgens volledig en onverkort, zonder al te lang uitstel terugbezorgen. Ik zal dat dan vooral doen opdat u geen spijt zult krijgen van enige weldaad mij bewezen. Om die reden betuig ik u nu al zeer hartelijk mijn dank; ik zou het wel in eigen persoon en sneller hebben gedaan, als er niet steeds weer iets was tussengekomen. Vaarwel, edele heer, en blijf mij in uw gunst behouden, en wees gegroet door

uw trouwe dienaar
Johann Friedrich Boeckelmann.

Leiden, 28 oktober 1674.

[SÉBASTIEN CHIÈZE] (MADRID)
AAN [CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
19 DECEMBER 1674
6961

Vervolg op Chièzes brief van 29 augustus 1674 (**6953**).

Samenvatting: Chièze bericht dat er is nog steeds geen enkele vordering is gemaakt in de hele kwestie.

Daarnaast is Chièzes financiële situatie nog steeds penibel.

Door Huygens beantwoord op 24 januari 1675 (**6965**).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 34: brief (dubbelvel, 15x21cm, abc | -; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 6, nr. 6961, p. 358: samenvatting.

Namen: Philips Doublet; Juan Gaspar Enriquez de Cabrera (admiraal van Castilië); William Godolphin; Christiaan Huygens; Constantijn Huygens jr.; Lodewijk Huygens; Karel II (koning van Spanje); Adriaen Paets; Maria Anna van Oostenrijk; Gaspar de Tevez y Tello de Guzmán (markies van La Fuente); Willem III.

Plaatsen: Engeland; Holland; West-Indië.

Transcriptie

À Madrit, le 19e Décembre 1674.

J'ay veu le tems, Monsieur, où sans reproche vous m'honoriez de certaines lettres qui fournissoient d'ample matière aux miennes, sans qu'il me fut besoin, comme à présent, de la mendier des conjonctures et de recourir au compliment *delle buone feste col capo d'anno*, que je vous souhaite fort heureux. On me veut faire croire que je le seray plus que je ne fus l'an passé, et que très asseurement je soustieray une bonne somme d'argent dans peu de tems. Quoyque la disposition présente des affaires et quelque peu d'argent que la flote des Indes a porté me le persuadent, je vous assure, Monsieur, que j'en doute, connoissant le meschant mesnage de ces gens icy, pour ne dire leur mauvaise volonté en matière de payementz et les nouveaux delays qu'ils prennent, pourtant que de me donner reponse positive à un mémorial que je présentay à la Reyne il y a environ un mois. J'estois assisté par les ambassadeurs d'Angleterre et d'Hollande. Le mien estoit en termes très fortz, remply de reproches assez clairs, comme vous aurez peu voir, l'ayant envoyé en ce tems-là à Son Altesse Sérénissime. Ceux desdites Ambassadeurs estoient très pressants, et, si j'en veux croire l'*almirante* mon commissaire | b | aussy bien que le Secrétaire d'Estat, je ne tarderay pas à voir des effectz de la bonne volonté de la Reyne. Dieu le veuille, et si Son Altesse le vouloit aussy, comme je ne cesse de l'en supplier, il ne luy en cousteroit qu'une parolle, ou la moindre démonstration par delà.

Enfin, c'est une pitié d'avoir à faire icy à tout un Conseil d'Estat où souvent le caprice et le faux raisonnement d'un seul ministre arreste les saines intentions de tous les autres. On croit que nous serons mieux dépêchez quand le Roy, devenu majeur depuis le 6 Novembre, et auquel on fait la maison avec assez de lenteur, se sera choisy un favory, ou premier ministre, qui prendra pour son compte l'expédition des affaires. Voilà l'espérance dans laquelle vivent les pauvres prétendans tels que j'ay l'honneur d'estre.

Je me vois chargé du plus inséparable de leurs attributz, qui est la nécessité, et, plustost que d'importuner continuellement le Maistre, je viens de faire vendre *sub hastâ* une tapisserie que j'avois jadis achepté pour sauver l'énormité du louage. Soit dit, s'il vous plaît, entre nous, Monsieur, j'ay encor quelques *trastes* qui pourront me soustenir encor quelques mois pendant lesquelz j'iray, donnant en cella | c | des sourdes preuves de la foy que j'ay aux parolles des Espagnolz, de mon espérance en leur argent et du zèle encor plus ardent que je conserve pour le service de Son Altesse.

Je ne sçay, pour dernier et plus grand chagrin, comme nous en sommez avec Messieurs voz enfans. Quand l'un d'eux s'avise de m'escire ce n'est que tendresse, mais cette tendresse est si rare que *un hombre no tiene que comer con ella*. Monsieur vostre aîné *esta desanciado con migo*. *Don Cristiano* est mort pour moy depuis longtems, y *el Señor Don Luis* bien malade s'il n'y prend garde. Monsieur vostre beau-filz se maintient dans mon esprit, moins par ses soins que *por el cariño que tengo a las damas* et à ses succulentes souper[s]. Dieu

me le conserve *los años que deseo y tengo menester*, et vous donne, Monsieur, assez de vie pour faire du bien à *mis nietos*.

Vertaling

Madrid, 19 december 1674.

Ik heb de tijd gekend, mijnheer, waarin u mij op onberispelijke wijze beloonde met bepaalde brieven, die ruimschoots stof opleverden voor de mijne, zonder dat ik het nodig had, zoals nu, te bedelen om vermoedens en de groet te hulp te roepen. ¹ter gelegenheid van het nieuwe jaar, ¹ waarvan ik voor u wens dat het zeer gelukkig zal zijn. Men wil mij doen geloven dat ik gelukkiger zal zijn dan verleden jaar en dat ik er binnenkort een mooie som gelds uit zal slepen. Hoewel de huidige stand van zaken en enig zilver dat de vloot uit [West-]Indië heeft gebracht mij daarvan overtuigen, verzeker ik u, mijnheer, dat ik er toch aan twijfel, omdat ik de kwalijke manier van doen van die lieden hier ken, om niet te zeggen hun onwil inzake betalingen en het nieuwe uitstel dat zij hanteren alvorens mij een positief antwoord te geven op een nota die ik ongeveer een maand geleden aan de ¹koningin heb aangeboden. Ik werd begeleid door de ambassadeurs van ²Engeland en ³Holland. Mijn nota was in krasse termen vervat, vol duidelijke verwijten, zoals u hebt kunnen zien, omdat ik hem destijds aan Zijne Doorluchtige ⁴Hoogheid heb gezonden. Genoemde ambassadeurs oefenden sterke druk uit en als ik de ⁵ ¹admiraal ¹, mijn zaakgelastigde, en ook de ⁶staatssecretaris mag geloven, zal ik op korte termijn de resultaten van de goede wil van de koningin zien. Moge God het willen, en, als Zijne Hoogheid, die ik daar zonder ophouden om verzoek, het ook zou willen, zou het hem slechts één woord kosten of een geringe demonstratie daarbovenop.

Enfin, het is jammer hier te maken te hebben met een hele Raad van State waar dikwijls de gril en de verkeerde redenering van een enkele minister de goede bedoelingen van alle anderen tegenhouden. Men denkt dat wij sneller zaken zullen doen als de ⁷koning, die sedert 6 november meerderjarig is en wiens installatie zeer langzaam verloopt, zich een gunsteling zal hebben gekozen of een eerste minister, die de afdoening van zaken voor zijn rekening neemt. Ziedaar de hoop waarin de arme rechtzoekenden, waarvan ik de eer heb er een te zijn, leven.

Ik ben belast met het meest onafscheidelijke kenmerk van deze lieden, te weten de nood, en liever dan voortdurend de meester lastig te vallen, heb ik zojuist ¹in het openbaar ¹ een tapijt, dat ik voorheen had aangeschaft, verkocht om de hoge kosten van de huur uit te sparen. Onder ons gezegd, alstublieft, mijnheer, heb ik nog enkele ¹oude meubelen ¹ die mij enige maanden kunnen onderhouden, gedurende welke ik zal voortgaan, daarbij stille bewijzen gevend van het geloof dat ik hecht aan de woorden van de Spanjaarden, van mijn hoop op hun geld en van de nog vuriger ijver, die ik bewaar voor de dienst aan Zijne Hoogheid.

Ik weet niet, als laatste en grootste verdriet, hoe het gaat met uw kinderen. Als één van hen eraan denkt mij te schrijven is het één en al genegenheid, maar het komt zo zelden voor ¹dat een man daaraan niet genoeg heeft. ¹ Uw oudste ⁸zoon ¹ is met mij gebrouilleerd. ¹ ¹Mijnheer Christiaan ¹ [Huygens] is voor mij sinds lang dood ¹ en mijnheer Lodewijk ¹ [Huygens] al erg ziek als hij niet oppast. Mijnheer uw ⁹schoonzoon blijft in mijn gedachten, minder door zijn zorgen dan ¹vanwege de genegenheid die ik voor de dames koester ¹ en voor zijn smakelijke maaltijden. De hemel beware mij ¹de jaren die ik verlang en nodig heb, ¹ en geve u, mijnheer, voldoende tijd van leven om goed te doen aan ¹mijn kleinkinderen. ¹

-
1. Maria Anna van Oostenrijk.
 2. William Godolphin.
 3. Adriaen Paets.
 4. Willem III.
 5. Don Juan Gaspar Enriquez de Cabrera, 'admiraal van Castilië'.
 6. De opvolger van Diego de la Torre, die was overleden.
 7. Karel II, koning van Spanje.
 8. Constantijn Huygens jr.
 9. Philips Doublet.